DUBROVAČKA BIBLIOTEKA

KNJIGA V.

IVO VOJNOVIĆ

EKVINOCIJO

IZDANJE KNJIŽARE J. TOŠOVIĆA, DUBROVNIK
1922.

IZDAVAČKA KNJIŽARA

J. TOŠOVIĆA U DUBROVNIKU

preporučuje:

Knjige »Dubrovačke biblioteke«:

Knjiga I.: Vojnović I., Lazarevo vaskrsenje . . 1
„ II.: Милчић J., Песме . . . . . .
„ III.: Vojnović I., Gospogja sa suncokretom
„ IV.: Адамовић В., О бедемима града Дубровника . . . . . .
„ V.: Vojnović I., Ekvinocijo . . . . . .
„ VI.: Доминковић Кр., Дубровник и околица . . . . . .
„ VII.: Engel-Stojanović, Povjest dubrovačke republike (u štampi) . . . . . .
„ VIII.: Војновић Dr. Љујо, Дубровачке слегије (ново издање у припреми) . .

Druge knjige:

Adamović V., Rijeka 1
„ „ Gruž . . . . . .
Адамовић В., Дубровчани изван завичаја . . . .
Amicis (de) Ed.-Car M., Različiti spisi . . . . .
Anić A., Govori Dra Ante Tresić-Pavičića . . . .
Цар М., Сава Бјелановић . . . . . .
Cvjetković Dr. B., Sveti Vlaho i Dubrovnik . . . .
Тинико И., Крај мора (у платн. повезу) . . . . .
Ђоровић Св., Зулумћар . . . . . .
Dominković Kr., Sličice iz dubrovačke okolice . . .
Gelcich G., Dello sviluppo civile di Ragusa . . .
Грданички, Повратак у завичај . . . . . .
Gundulić Đ., Dubravka (lat. i čir.) . . . . . .
„ „ Suze sina razmetnoga . . . . . .

TREĆE DEFINITIVNO IZDANJE.

EKVINOCIJO

DRAMA U ČETIRI ČINA

napisao

IVO VOJNOVIĆ

DUBROVNIK
IZDANJE KNJIŽARE J. TOŠOVIĆA
1922.

1922 SRPSKA ŠTAMPARIJA — DUBROVNIK 1922

Predgovor trećemu izdanju.

Ovo smo treće izdanje *Ekvinocija* pripravili, da udovoljimo želji općinstva, koje traži Vojnovićeve drame, a njih više u prodaji nema.

Ekvinocijo je izašlo već ispravljeno od autora u drugome izdanju *Srpske Književne Zadruge* (Beograd 1905), ali ovo je naše treće još potpunije, jer ga je pisac definitivno skratio i dotjerao za nas prama pozorišnoj reprizi u Zagrebu godine 1909.

Izostavili smo u ovome izdanju, po želji samog autora, svako tumačenje dijalektalnih riječi, jer, kako on dobro kaže: „ne bi smjelo biti ni jednog Srbina, ni jednog Hrvata, da ne bi morao poznati klasični dubrovački dijalekt, barem onako kako Englezi poznaju Dickensov a Talijanci Goldonijev".

U samome djelu opetovaćemo sud cjelokupne naše kritike iza skoro dvadesetgodišnjeg mu života — (premijera je bila dne 30. oktobra 1895. u Zagrebu) — da je *Ekvinocijo* najbolja *pučka drama* srpske i hrvatske književnosti. Simfonističkom svojom morskom simbolikom ravna je pak naj čuvenijim djelima nordičkih pisaca.

Ivo je Vojnović aktuelniji sada nego li je ikada bio, a to za to, jer se nije nigda vezao uz prolazne struje ukusa i vremena, već je uvijek pisao u potpunoj iskrenosti osjećaja i fantazije.

Izdavač.

Ekvinocijo se ne smije nigdje prikazivati bez moje dozvole, a za predstavu vrijedi *samo ovo treće izdanje.* **Pisac.**

LICA DRAME

Frano Dražić, kapetan pomorski.
Niko Marinović, bogataš iz Amerike.
Ivo Ledinić, meštar na škaru.
Pavo, barkarijol.
Vlaho slijepi.
Toni, djetić u Ledinića.
Parok.
Grobar.
Anica, Franova kći.
Jele, Ivova majka.
Kata, Pavova žena.
Marija od poste.
Lucija, djevojka u Frana Dražića.
Jedan stari mrnar.

Pomorci, radnici na škaru, ženice, djeca, narod.

Čin se događa u malome pristaništu dubrovačkoga primorja godine 186*.

(Ova je drama prikazana prvi put u Kr. Hrvatskom Kazalištu u Zagrebu dne 30. oktobra 1895).

PRIKAZA PRVA.

Mali predio dubrovačke obale, koju plače more mirno, plavkasto, sve to tamnije u daljini. Ljubičasti konturi šipanjskoga slikovitog rata zatvaraju na pola zadnju crtu obzorja, dok se na lijevu stranu nebo razlijeva u pučinu. Laki oblaci zasjeli na nebu. Na desnu kućica i magazin meštra Iva; tu je bačeno tesanijeh drva i alata brodograditelja. Za tim dolazi dućanić Pava „barkarijola", do kojega se ispinje uz tri stepenice. Tik ovijeh kamenita klupa. Između tijeh kućica penje se uličica, gdje stoji Mare postjerica, ili, kako je puk zove: „Mare od poste". - Na lijevoj strani kameniti zid, nad kojim vise guste grane „mjendula", „šipaka" i „košćela" i vrata zelene šare, što zatvaraju baštinu kapetana Frana. Prema sredini stere svoje grane stara lisnata murva zaobručena kamenitim sjedalom. Nedaleko od magazina meštra Iva pružena je nova nedogotovljena „barka" poduprta sa sviju strana polugama. Ispod nje prosuto je mnogo oščela i pilotine. Cijeli kraj diše tihim i sjetnim dahom naše melanholične prirode, kad je i nebo nekako zastrto slutnjom zlih dana, što će doći.

POJAVA PRVA.

Pavo, Toni i jedan stari mrnar, za tim **Kata** i dvoje dječice.

(Kad se zavjesa podigla, Pavo sjedi na kamenitoj klupi kraj svoje „butižice", a jedan stari mrnar prolazi tiho na svojoj ladici s uzdignutijem ostima u ruci, mučaljiv, nepomičan, upiljen u morsku dubinu).

PAVO (doziviući staroga mrnara). Luka! . . .

STARI MRNAR (s ladice). E! . . .

PAVO. — Uhitio, — a? . . .

STARI MRNAR (kao gori). Ni vraga.

PAVO. — Biće *kùrenat* . . .

STARI MRNAR. — *Ekvinocijo*, meštre Pavo, *ekvinocijo*! (Ne staje malo po malo).

PAVO (pogledao nebo, pak dignuo lulu iz usta i pljunuo na zemlju). Eto ti nà! — Vragovi ga odnijeli! —

GLAS KATE (iz butižice). Pavo! Pavo!

TONI (koji nešto planja ispred magazina; podrugljivo). „Grmi, *lampa*, Baro *kanta*!" —

KATA (na vratima butižice podbočenih lakata). A otkad si pak i gluh, čoeče? —

PAVO (mirno pušeći). Nijesam, Kate.

KATA. Pa, kad si se nagledô tega mora, jesi li što dobio, a?

PAVO (kao gori). Ništa, Kate.

KATA. Ti da sjediš kako *tinto*, a ja da se *raskvàrtam!?* — A ko će mi prigledat djecu?

TONI (kao gori podrugljivo). Ja, gospo Kate.

KATA (jedito, kô da će se zaletjeti na njega). Muči, gomnaru, er ću te. . .

TONI (pobjegne u magazin).

JEDNA MALICA (razdrtijeh haljina, vodi za ruku još siromašnije i manje djetešce. Pristrašeno). Dva *solda* kruha! —

KATA (razbečila se uskošena). Što?

PAVO. A otkad si pak i gluha, Kate?

KATA. E, — čula sam, čula! — Sve kakva *sekàtura*. (Ulazi u butižicu).

PAVO (maloj, pušeći). Kako ti je ime?

JEDNA MALICA (jadno). Perica.

TONI (koji viri iz magazina). Reci, ludno, ći pokojnoga Balda *barkarijóla*.

PAVO (začuđeno). Sto? Baldova? — (Zove). Kate, Kate! —

TONI (dotrči do ispred butižice). Zovu Vas, gospo Kate! (Odmah pobjegne).

KATA (izlazi s kruhom u ruci; prema Toni). Da si mi došô! (Maloj). A đe su dinari?

PAVO (Kati, odvraćajući ruku djeteta). Otac umrô, a majka u *ošpedalu.* —

KATA (u čudu). Nikina djeca? — Muko moja, — čekaj, čekaj (ište u špagu). Nemam, ne. — (Uzme ih za ruku). Nu hod', ćerce, naćemo štogod. (Vraćajući se s njima u butižicu). Blažena Gospo! — *mizerije!* (Ulaze).

PAVO (gledajući za njima). I njih je izbacilo more. (Trese lulu). *Gjà.* — Ko više, ko manje, — svi smo utopljenici. (Spravlja lulu u špag, pak ustaje). Idem joj prigledat djecu. (Toni). Reci meštru, da sam ga iskô. (Hoće da ide).

POJAVA DRUGA.

Prijašnji i Ivo.

IVO (ulazeći s pilom ispod ruke). Ko me zove?

PAVO. A! — Dobro došô!

IVO (ostavlja pilu kraj magazina, pak pita Tona). Je li mi tu bila majka?

TONI. Nije, gosparu.

IVO. Tad pođi doma i reci joj, da ću objedovat u magazinu. (Toni ode).

PAVO. Posla e, meštre Ivo?

IVO. Da Bog pomože! — A — ćio si govorit sa mnom?

PAVO. Hm! — (Pokazuje na vrata s lijeve). Iskô te — znaš . . . on . . . stari . . .

IVO. Kapetan Frano? . . .

PAVO. E, e!

IVO. A zašto?

PAVO. Vrtio ti se jutros okolo barke. — Pomislio sam: *gùstâ* ga; ma — (potiše) poslije sinoćnjeg *bùrđela.*

IVO. Sto govoriš?

PAVO. Uh! — *bulikân* . . . (Ugledao Katu, koja izlazi s djecom iz butižice). Eto ti nje, — ona zna bolje.

KATA (dječici, koja nose svaka veliki kruh ispod pazuha i ogrnačić pun svačesa). Da — *brave!* — Držite se za ruku — tako, — (Pavu) a ti reci onoj ludoj Margariti, da hi ne pušta same. Mogla bi ona doć po kruh. Neka se ne straši! Biće joj sveđ spravan.

PAVO (djeci). Homo, homo! Ima dobrijeh duša i za vas. (Odlazeći, Kati). Znaš, — idem ti prigledat djecu. (Odlazi držeći za ruku siromašice).

POJAVA TRECA.

Kata, Ivo, pak **Toni.**

KATA (sklopila ruke, pak se zagledala za njima). Muči se — trudi vas život kako živina, pak nà! — Majka u *ošpedálu,* a djeca na putu! (Trese glavom). Tako mi — padu ti ruke!

IVO (zamišljen, za sebe). *Bulikan,* — a zašto?

KATA (uputila se prama butižici). Ako ti se vratim na svijet, ne muči se, meštre Ivo! ostaću siđelica. Rađati samo siromahâ, duše mi, i vragu bi se dodijalo.

IVO (Kati). Bilo je sinoć treske, a? — Kate?!

KATA. Sinoć? — Đe? — (Sjetivši se). Treske? — Reci pàkô, meštre Ivo, pàkô.

IVO. A — ti si čula?

KATA. Kako ne bih? — Zatvarala sam baš butigu, kad — ko ti me došô ometat? — Nike Lučina! Prohtjelo joj se *beškota!* — Bi li vrag na onu uru? Ni da je bređa! Ma ko nema reda, nema ga . . .

IVO. Pak — pak?

KATA. *Insomma*, ja sam ti je poslužila; kad što ćeš čut?! — Krivi se neko, krivi, ni da bi, Bože prosti, klali praca za Božić: — „Ne ću, ne ću, gospar sam ja“, — zavija ti ona stara hudoba.

IVO. A jesi li čula koji drugi glas?

KATA. Da?! Ja sam ti se, moj sinko, pripala, pa . . . bježʼ!

IVO (za sebe). Može bit je tâncô! — Ne — ne, to ne može više tako hodit!

KATA (za sebe). *Te capiso,* rekli bi Puljizi. Zasmrdelo staromu, što se mačak vrti okolo *komina.*

IVO. Kate! — Ja valja da s njome govorim.

KATA. S Anicom? — U ime oca i . . . Ti si zamahnitô, mladiću moj.

IVO. Do malo ću, ako mi ne pomogneš, da joj pridam dvije tri riječi.

KATA. „I ne uvedi nas u napasʼ!“ — Ma ne znaš ti, da su tebi, meni i svakomu — zatvorena ona vrata? — Osim popa na Vodokršte i Marije od poste.

IVO. Ah! — može bit ona! (Trči prema uličici) . . .

KATA (zaustavljajući ga). Hodi, vraže, da te čuju do Zatona! Pušti malo mene.

IVO. Draga, dobra Kate.

KATA (zove u uličicu). Marija! — Marija! E! — (Toni ulazi s protivne strane).

IVO (Tonu). Uzmi kliju i planju, pak poði u dum Mata. Načinićeš mu *blanak.*

TONI (uzimljući stvari, za sebe). Vrag ponio i *blanak* i dum Mata! — (Ode).

KATA (iz uličice). Oslobodi, Bože, ni da su svi danas gluhi. (Zove). Marija! —

GLAS MARIJE (iz ulice). Ko me zove?

KATA (glasno prama uličici). E! — Ja — ja — nu hod' ovamo! (Ivu). A sad brzo, đe je ta knjiga?

IVO (do magazina). On čas, — on čas, dobra moja Kate! (Ulazi).

KATA (sama). Da, da, a *intanto* Kate čini neke posle! E! — ma što ćeš, i to ti je *lemozina*. — Samo ne prikori me, kad uzimaš koš djece. (Ugleda kapetana Frana, koji izlazi iz svoga vrta). Nuti sad ovoga! — (Hoće da se povuče u butižicu). Pođi, vraže! . . .

POJAVA ČETVRTA.

Frano, Marija, Kata, za tim **Ivo i jedan radnik** za škara.

FRANO (zatvorio vrata, pak ih razgleda i drma). Lupeži, *kàronje!* — Nema dva godišta da sam ih dô napèngat, pa nà . . . Dušu im! raspukla su se kako šipak.

KATA (do svojih *skalina*). Tresi, tresi, — zatresti će ti se.

MARIJA OD POSTE (izlazeći iz uličice). A ko me zove? —

KATA (pristrašena). Muko moja. — Ovo ti mi je zadnja! —

MARIJA (kao gori). A, ko me . . .

KATA (začepi joj usta). Prisjelo ti! . . . (Tiho). Ne vidiš li ga?! . . .

FRANO (odlazeći ugleda Mariju). Uranila, e?

MARIJA. A što ćete? — Barka prazna, a vjetar u krmu.

FRANO. Ima li što knjigâ?

MARIJA. Ni za dušu.

FRANO. A čeljadi?

MARIJA. Niko! Vlaho slijepi i ja. (Kate se približila magazinu, otkle je izašao Ivo i predao joj list. Kate ga hitro skrije ispod ogrnača. Ivo odlazi tiho s druge strane).

FRANO. Jesi li susrela kakav brod, — *škûnu,* onako, znaš, nešto velika? . . .

KATA (porugljivom ljubeznošću). Čekate li kakvu *koràcatu,* gosparu Frano?

FRANO (najedeno). Pitam nju, — a ne tebe.

MARIJA. More kako dlan, kapetane.

KATA. Eto nà; nema ni *koràcatê*

FRANO (kao gori). Uf! jezičine. (Odlazi mumlajući). Ma — *Gja*!... Koji bi vrag držô ovaku postu? (Ode).

MARIJA (brecnula se, pak za njime). Ne *miritaš* bolju, gosparu moj. (Jedito Kati). Ah! Jesi li viđela *ardimenta?!* — Er mu nije plutalo nešto veliku, a on kako mazga.

KATA. *Pìrat* su ga zvali, i *pirat* je ostô.

MARIJA (kao gori). Da mi ti je donijet kakvu „priporučenu!"

KATA (kaže joj lukavo list). Hoćeš li?

MARIJA. Što?

KATA. Zazvonit i predat je Anici?

MARIJA. Misliš da bi ga upekla?

KATA. Ne manjka joj nego rep, da bude zmija.

MARIJA (ugrabi joj list). A ti *krèpaj*! (Zazvoni).

KATA (zatrčala se smijući se do butižice). Mare! — *pàraš* mi se duša isprid raja!

MARIJA (uljegla kroz otvorena vrata, otkle povirila glavom). Kate! — Počela me pecat! (Ude i zatvorî).

KATA. Eto smijeha, kad mu se i ne nadaš.

RADNIK IZ ŠKARA (ulazi sa ulice. Kati). *Tabaka* po sedam *solada,* Kate!

KATA (ulazeći u butižicu). Veselo na škaru, e, Andro?

RADNIK (sjeo na *skaline*). Došlo nešto *karamusala* iz Arbanije, da mu sašijemo rebra.

KATA (dolazi i dava mu duhan). Ala posla!

RADNIK (puneći lulicu). A što ćeš? Za siromahe dobar i Turčin. — Fala Bogu!

KATA. Pa govoru — nekrst!

RADNIK (kao gori). Nije nas ubio nekrst — ne. (Zapalio lulu. Čuje se daleko rastegnuto pjevanje). Čuješ li, Kate? — plaču pusti škar. — (Strese ramenima i ode otkle je došao).

KATA. Kako došlo, tako prošlo. A što ćeš? Fala Bogu! A sad valja mi prigledat objed jadnoj Mariji, er joj se onamo neće skuhat. (Nosi iz dućana metlu, pak je stavlja preko praga). Eto ti tu! Neka znadu, da me nije doma. (Ode uz ulicu).

POJAVA PETA.

Ivo, Frano, za tim jedan manjak.

FRANO (ulazi razgovarajući se s Ivom, a drži u ruci list). Pak što? — Ti ne bi?! —

IVO. Da znam uprav zašto?

FRANO. Rekô sam ti, da ima pósla u Čilu. Jedna *peča* na dan! — A još više, đe se kopa *petrolijo*. Trudio bi, jes', ma *in conclusione* dinara puni *špazi*.

IVO. A ko mi to *garantiškava?*

FRANO (hitnije). Ko? . . . ma oni, čoeče Božji, koji to piše: moj prijatelj, — bogatun! Nije li on poslô Pera Smokovca u *San Frančisko?* — A nije li se Pero vratio s *patentom, mi capite, s patentom* na glavi, e? —

IVO. Da, da, — ma . . .

FRANO (sve povjerljivije). Nema tu *ma!*... Gledaj Marka Kapetanića! Nema ni dvaes' godišta, što se smucô po gradu, ne bi li ga ko prihranio. Pošô, pa se vratio, a znaš đe sad spi? Kupio *palac* Sorgića, pak ti se pružio u *kamari damaškanoj* kako vlastelin. A? — A to nije ništa, je li?

IVO (iza kratkoga razmišljanja). Ne, kapetane, — nije to za mene.

FRANO (zatajenim gnjevom). A zašto, zašto *di grazia*, da mi je znat?

IVO (mirno, posmijehom) Majka mi je sama.

FRANO. Žene! — puh! —

IVO. Nijesu sve iste.

FRANO. A što si, što činiš, da ti ne *prèmajû* dinari?

IVO. Znaš onu, kapetane: — „U kućici lončić, — u lončiću bedrica, — na bedrici nožić!“— (Smijući se). To se *kanta* na Božić okolo badnjaka, i tako je. Brez košare prije, — a sad? Tle, što gazim — moje je. Jes', ćio sam i ja jedan put u svijet.

FRANO. Vidiš, vidiš. —

IVO. To mi je, kapetane, od očeve krvi. — Kad me pak majka zagrlila i rekla: „Ne ostavi me!“ ostô sam.

FRANO. Uh, te žene! — ne znadu nego plakat...

IVO. Lasno je tebi, kapetane! — Ono što si, tvoj si. A ja? I ove ruke, što me hranu, i što sam, i što imam — sve, sve je majčino. Kopala, prala, služila. — Sad je sijeda. — Pa hoćete da je ostavim!

FRANO. Ma dinari, dinari! —

IVO. E! Imam hi dosta, da prošetam moju staricu do Grada, da je povedem, kad su velike *feste*, u Gospu, pa da uzmemo *sòrbet* na Pilama. — A da nas vidiš, kad se vraćamo doma! Rekô bi: vjerenici! Promisli! — Sami u našoj barčici! Na krmi sjela moja mamica, tiha i mirna kako večer od neđelje! — Zasukala *abit* od svile, pa gleda, gleda sunce, što pada, a ja? E! — bliješti mi se od svjetlosti zlatne *kolane*, što joj oko vrata visi. Tad, duše mi, kapetane, — tad ti zasiječem veslima more — onako, znaš,

zategnuto i dugo kako mrnari *od gvere*, kad vozu Masimilijana na Lokrum.

FRANO (za sebe). Da sam se privario?

IVO. Žô Vam je, gosparu Frano, što Vas ne slušam?

FRANO. O! — jedan manje — jedan više! — *Veramente* — mislio sam, da imaš više *ambicijoni*...

IVO. A što će mi?

FRANO. Zlato otvara svačija vrata — Ko zna?! Bogat, mogô si *col tempo* nać ono, kako se govori, — dobri *partit*.

IVO (naglo). Mislite li?... (Gledajući ga oko u oko). Zašto mi to govorite, kapetane?

FRANO. *Perchè* me *gustaš!* — (Za se). Hubobo!...

IVO (nakon kratkog razmišljanja, dalekim pogledom). Da ti rečem: daj mi vremena, da promislim?...

FRANO. Rekô bih ti: čekam Amerikana, — govori s njime...

IVO (zamišljen). A majka?

JEDAN MANJAK (trči s lijeve, pak, dignuvši kapu, vas zapijehan). Gospar dum Antun... poručio... da je došô... oni, oni...

FRANO. Koji, koji?

MALI (kao gori). Oni! Oni!... i da Vas čeka. (Pobjegne).

FRANO. Vražja dječetina!... (Upućuje se prama lijevoj strani, pak obraćajući se prema Ivu). Meštre Ivo, da sam ti priporučen. (Ode).

POJAVA ŠESTA.

Ivo sam, za tim **Marija**, a kašnje **Jele** i **Vlaho slijepi.**

IVO (zamišljen). Zašto su me njegove riječi upekle? Što će sa mnom? Hoće li me, oli?... (Pauza). Kako peče zlato!... A majka? (Sjede ispod duba zamišljen).

MARIJA (otvorila vrata Franova vrta, pak provirila). Pošô — Psss! — (Vuče za sobom Anicu te joj pokazuje Iva). Eno ti ga.

ANICA (držeći se za Mariju). Strah me!

MARIJA. Proće ti. (Turne Anicu prema Ivu).

IVO (trči joj u susret). Anica moja!

ANICA. Ajme! što sam učinila!

IVO. Dobro djelo.

MARIJA (odlazeći polako put uličice). Eno ti mu *rečepisa* i *espresa* (Smijući se ode).

IVO (Anici). Ti mu nijesi ništa ispovidela?

ANICA. Trudno mi je, Ivo, kako grešnici isprid Božjega suda.

IVO. Jadnica! Ti se strašiš!

ANICA. A što ćeš! . . . Kad me pogleda onako, o! . . . tad ne mogu, ne . . .

IVO. On te više, — on ti prijeti.

ANICA (prignula glavu). Ne . . .

IVO. Može bit i da te . . .

ANICA (hitro). Oh! . . . ne . . .

IVO. Ma što mi skrivaš, kad te vidim taku?. . .

ANICA (tužno). Varaš se.

IVO. Nijesi bila tako blijeda, kad smo se susreli na Mihajlu.

ANICA (nježno). E da! — Turnuo si mi u ruku Miholjicâ . . .

IVO. A ti, zličino, pružila si mi struk pelina.

ANICA. Iščupala sam ga na vratima od crkve! — Vidiš, nijesam sretna!

IVO. Pa što?! . . . Pelin vonja i na suhijem hridima.

ANICA (zagledala se u njega). Kako čudno govoriš!

IVO. Ludo, je li? Ma ko je kriv? Kad te vidim, dođu mi na pamet tolike čudne, slatke misli, pa govorim bolje i ljepše nego svakī dan. Čini mi se kako da mi je sunce uljeglo u srce i u glavu. (Anica naslonila glavu na njegovo rame). Ma . . . što ti je?

ANICA (tiho). Govori, govori . . . slušam te.

IVO (gladeći je po glavi). Kako su ti meke kose!

ANICA (kako gori). Biće tvoje.

IVO. Dušo! (Poljubi je u čelo; kratka pauza. Čuje se pjesma mrnara na škaru).

ANICA (kao gori). Što to pjevaju mrnari?

IVO. Kako i mi, — od veselja i žalosti. (Jele ulazi s košicom ispod ruke, pa ide ravno u magazin).

ANICA (istrgla mu se iz naručja). Ah! Ivo, — to nije rados' skrivat se, lagat — ne! . . . (Jele došla do magazina, razgledala se naokolo, pak, ugledavši zaljubljenike, ostala kao od kamena).

IVO. Misliš li da me strah od njega? Nijesam li mu pâr? Oca mi je odnijelo more, kako i drugijem, — a majku? Poznaš li onu andiosku ženu, a?

ANICA (milo). Ja joj poznam sina.

JELE (u sredini podbočenijeh lakata). I to ti je dosta.

ANICA. Jele!

IVO. Majko!

JELE (dolazi polako naprijed, gledajući mrko sina). Pa kad se nagovoriš sto puta jače i slađe ispred oca te tvoje . . .

IVO. Majko!

JELE (kao gori) . . . i kad mu pribrojiš žulje tvojih rukâ i poštenje tvoga imena, pa, ako hoćeš, i majčine blagosove, znaš, što će ti se dogodit?. . . išćeraće te.

ANICA. Ah! (Skrije lice rukama).

JELE. Jes' — *perchè* za onu čeljad ti si odrlija.

IVO (za se). I ona kako stâri!

JELE (Anici). Reci mu ti, da lažem.

IVO. Zašto je ubijaš, kad ti ne čini ništa?

JELE. A zašto je mamiš, kad joj nema ufanja?

IVO. Zaboravljaš, majko, da je ljubim i častim.

JELE. Da je častiš? — (Anici). Cuj me, ti mala, vjere ti — ćutiš li ga, ér ti je to došlo iz srca, — onako, znaš, kako pupci na grani, — oli je on tebe tužnu, slabašnu privario? . . .

ANICA (naglo). Oh! ne!

JELE (dubokim uzdahom pogleda sina, kao za sebe). Majčin sine! (Sjede kao umorna ispod duba).

IVO. Što ti je, majko?

JELE. Ništa — ništa, zamantralo mi se.

IVO (Anici kao u šali). Moja starica čuje iz daleka ekvinocijo kako mrnari. Jadnica! (Milujući majku). Još je muči tuga za onijem, što joj je more proždrlo.

JELE (skoro za sebe, zamišljena). I što kadgod izbaca! — — —

ANICA (Jeli, milo). Da se umiriš, Jele, rijeću ti, da mi je tvoj Ivo drag za njegovo dobro srce i za ljubav što ti dava.

JELE (odvažno, ustajući). Pođi doma, ćerce. Ja ću govorit za njega.

IVO (ponosno). To je moja majka!

VLAHO SLIJEPI (iza pozornice pjeva):

Dođi, dođi na prozore,
Diklo svijetla i prislatka.

(Čuje se smijeh i vika ženica).

JELE (Anici). Poj! — da te ne nađu.

ANICA. Bog te uslišio, Jele! (Ivu). Moli se za našu sreću.

IVO. Znaš, da sam tvoj. (Anica ode u vrt).

JELE (gledajući ih, polako). Eto — i ljubav je došla!

POJAVA SEDMA.

Vlaho slijepi, ženice, Kata i prijašnji osim Anice.

VLAHO SLIJEPI (s otvorenim, crljenim suncobranom, a u ruci štap i puno kralješa, *kurgjelica, korduna, koralja* itd. Ispod duge, sive, izlizane *flajde* vise dvije platnene pune vrećice. Ulazi pjevajući, a za njime djeca i ženice. Sve veselo, naravno, domaće. Vlaho nazivlje po njegovu staru). „*Bumbaka*, kralješâ, kovčicâ, — žene!“

KATA (izlazi s uličice). Vlaho, *beleco* moja!

ZENICE (okolo njega čevrljajući). Imaš li *koralja?* — Dobar nam došô! — Đe su te puce? — Kad ćemo na kolende? — Brzo, Vlaho, brzo!

VLAHO (opkoljen). Imam svega i svačesa, — ma nemojte me zadušit.

KATA (smijući se). Nemojte mi ga! On je moj *čičizbeo;* je li, Vlaho?

VLAHO (pjevajući):

Tanka struka i oblika,
Mirne ćudi i jezika,
Katarina, oj priblaga,
Ti si, bome, gora od vraga! (Svi se smiju).

KATA. Doće kolende, pa ću ti se osvetit. (Sve žene oko Vlaha kupuju i šale se).

IVO (za sebe). Da joj rečem, kako me mami?

JELE. Vidiš, i ti nemaš odgovora. Što god rekla, on će te zasjeć jednom: a dinari?

IVO (zlovoljno). Bio bi put do zlata... ali... ko bi s tobom?...

JELE (začudena). Ivo... što je to?

IVO (kao gori). Sve su žene iste. — Eto, mučim li, zlo,... sanjam li, — još gore...

JELE (zgrabivši ga za ruku). Ti hoćeš poć?...

IVO (kao gori). Ne — ne...

JELE. Za nju bi učinio i to!

IVO (istrgnuvši se). Ni za nju, ni za tebe. Rekla si, da sam odrlija, a — taki ne *vijađaju.* (Ide tromo put magazina).

JELE (začudena i nijema). Vihar ih nosi, a majke plaču!

PRVA ŽENICA (Vlahu). Imaš li prstena?

VLAHO. I ljubaca. (Smijeh).

JELE (osvijesti se, pa ide do Vlaha). Ah! došô si mi, Vlaho?...

VLAHO (slušajući njezin glas). Cujte, čujte! — to je oni lijepi, čestiti glas. (Pjevajući):

Svijetla kruno od istoka,
Slavna Jele Križarica. (Ide ravno prema njoj).

PRVA ŽENICA. Pak on da ne vidi?! . . .

KATA. Slijep ti je, Vice moja, kako zemlja, ma Bog mu je dô svjetlos' đe je drugijem tmica. (Čuje se iz daleka zvono).

KATA i ŽENICE. Podne! — A objed? . . . A što će rijet muž? — Biće bátâ! — Bježʼ! (Razidu se na sve strane. Kata stavi opet metlu priko vrata, pak ode uz ulicu).

POJAVA OSMA.

Vlaho i Jele.

JELE. (Duga pauza. Prekrstivši se iza kratke molitve, pa, kad zvono prestane). Kupiš li za mise, Vlaho?

VLAHO (trese lijevom torbicom ispod *paletuna*). Još koji *solad*, pak će bit i za veliku. A, reci: — zašto ti služu molitve, Jele?

JELE (davajuć mu iz špaga nešto dinara, muklo). Da nas ne uvede u napas'.

VLAHO (stavljajući dinare u bisage). Eh! tad će nam je rijet dum Mato na Mihajlu.

JELE. A zašto ne u Gospi od Milosrđa?

VLAHO. Ne čuješ li, Jele, kako more buči? Biće mrtvijeh pomoraca, pa valja molit đe im drugovi počivaju.

JELE (za se, zgražajući se). Ekvinocijo je opet tu. —

VLAHO. Što tu brebonjiš, Jele?

JELE (prene se, pak mu stavlja ruku na rame). Ništa, Vlaho! Mislim, kako ti je to došlo, da . . .

VLAHO. . . . Da kupim molitve za tuđu čeljad?... Je li? . . . Ih! — A zašto ne pitaš, kako me neka

žena rodila i ostavila isprid vrata od *ošpedala*? I zašto se smučem po svijetu brez konca ni konopca? A? . . . Ne znam, ne znam, Jele! . . .

JELE. Nijesi ti naj nesretniji, Vlaho!

VLAHO. Može bit zato, *perchè* sam slijep, e, e! I tako je! Kad ljudi vidu ove prazne rupe, govoru drugačije, er mislu: ne gleda nas. — Eh! tad njihov glas dohodi iz dubina, koje niko ne pozna, a ja ti hi razumijem — i meni hi je žô. — Biće ludo, Jele, što govorim i što činim, ma . . . (Trese s novcima). Kad pitam *lemozinu* za druge, čini mi se da... vidim.

JELE (duboko). Nijesi slijep, kad si tako pun milosrđa.

VLAHO (tiho). Zašto si tako tužna?

JELE. — (Prode rukama preko lica). Sve je prošlo... sve se umirilo, . . . a isto sam ti, kako je ono parok rekô: „štica razbijena broda!"

VLAHO (još tiše). Strah te? . . .

JELE (u strahu). Ti vidiš?! . . .

VLAHO. Ne . . Slijepac te sluša . . .

POJAVA DEVETA.

Pavo i prijašnji, zatim **Kata, Ivo** i dva radnika sa škara.

PAVO (ulazi s *baulom* na plećima, te ide do vrata kapetana Frana). Hej! . . . Ko će mi zazvonit?

JELE. Evo mene, Pavo! (Zazvoni).

PAVO. Pozlatile ti se ruke, Jele! —

VLAHO. Puhaš, Pavo, kako *dolfin*.

PAVO. Ni mrci nijesu tako *pizetni*. (Vrata se otvaraju. Pavo ulazi).

IVO (izišô iz magazina sa staklenkom vina u ruci). Majko! — a đe je žmuo?

JELE. Ah, glavo! . . . Zaboravila ga. (Trči prama butižici, te susreta Katu iz uličice; obedvije ulaze u dućan).

VLAHO (prama Ivu). Imaš li kâp i za mene?

IVO. Dođi, dođi, pjesniče moj!

PAVO (izlazeći iz Franovih vrata, pak zatvarajući ih). *No me gusta*, kako Spanjuli govoru. *Pàrâ* mi se tamnica.

JELE (izlazi iz Katine butižice i nosi prazni žmuo Ivu. Dva radnika dohode s lijeve strane, ter ostanu do Iva razgovarajući se. Ivo dava svakomu vina).

KATA (na pragu dućana). Ko je to došô, Pavo?

PAVO (prezirno). Nešto Amerikana, pun prstenâ i *kolanâ*. Puh! —

PRVI RADNIK (Ivu). Da si vidio, meštre, kako mu se klanja gospar Frano! Sve ovako! (Oponaša ga).

DRUGI RADNIK. Biće hâla kako i on.

IVO (za sebe). Da nije oni od *emigracioni?*

KATA (gledajući na dno). Nuti, nuti! — eno ti onega od prstena.

PAVO. A gledaj djećetine iza njega!

POJAVA DESETA.

Niko, Frano, prijašnji i djeca.

NIKO (izlazi s Franom, bacajući šaku dinara medu dječurliju, što se za njime skupila). Nà! . . . koljite se. (Dječurlija se baca na tle i 'rve za dinare). Ha! ha! ha! — Pravi Indijani!

KATA (zgrabila metlu, pak tjera djecu). Marš, otole!

NIKO. Oh! oh! policija?

KATA (s metlom na ramenu, oštro Niku). Neću smetlišta isprid vrata. (Ide u butigu).

PAVO (sa strane). Nije moja Kate luda.

NIKO (Franu). Eto ti nà! . . jedva došô, valja mi se smijat. — Sve isto malašno i *ridicolo!* Vidiš li hi! — Ljudi sjedu isprid kuće i gledaju nebo, otkle ništa ne dohodi, — a žene — uh! ne govorimo, ne! — samo lotrojstvo, siromaštvo i lizanje otarâ.

FRANO. Furda, brate, — ma dobra za Ameriku! He! he!

NIKO (smijuckajući se ide s Franom prema njegovim vratima). *Dûnkve* i za nas! —

FRANO (zvoni). *Introibo*, — kako popovi govoru.

NIKO. Bi li vjerovô? — To me zvonce pomlađuje.

FRANO. 44 oli 45? —

NIKO. — Muči! . . . 52! —

FRANO. 52 manje 20, ostaje 32!

NIKO (veselo). To je razgovor. Mlad sam i primlad za . . .

FRANO (začepi mu rukom usta). Psssi! (Otvaraju se vrata. Frano govori nekome u vrtu). Reci, da odreže pršutka i stavi dvije *kikare granariza* više. Došô je oni gospar iz Amerike. — Neka se obuče malo bolje. (Prema Niku). U toliko. — (Opazi da se Niko zagledao u ladu, okolo koje Ivo radi pjevuckajući). Ah . . . hudoba je tu! . . . Da mi omete posô! — Ne ćeš, ne! (Niku). Junačina, eh?

NIKO (zagledavši se u barku). Ko?

FRANO. Meštar.

NIKO. Ne. Gledam barku. — *Caramba*! A otkad se to gradi u vas? — (Približuje se. Ivo ne pazi na njega).

FRANO (polako). Oh! to ti je glava!

NIKO (kao gore). Krma kao vreteno, a boci malašni i nabreknuti. Baš inglezi „gig". Cudno! (Stane ispred Iva). Ti si meštar!

IVO. Jesam.

NIKO. A đe si to naučio?

IVO. Nešto u Gružu, a nešto iz moje glave.

FRANO (polako). Da ti ga je u Americi!

NIKO (Ivu). Ciji si?

IVO. I da ti rečem, ne bi me poznô.

NIKO (za sebe). Đe sam vidio tu *facu?*

FRANO (kao gori). Osoran je, — ma trudi za trojicu. Ala bi ti služio, da ga odvedeš! . . .

NIKO (Franu). Oli ti je na putu?

FRANO. Ah! ne . . . ma . . . žudim mu sreću.

NIKO (Ivu). Što ištež za tu barku?

IVO. Ne dam je.

NIKO. O! o! — gospostva!

IVO. Smeta li te?

NIKO (oko u oko). Ni malo. (Za se). Na nekoga me spominje. — (Hoće da ide s Franom).

VLAHO (izlazi iz magazina. Jeli). Ja ću naprijed (Naziviujući). „Kraliješa, trakâ, *bumbaka!*“ — — —

NIKO (obrne se naglo). Što je to? — Vlaho slijepi, — još živi! . . .

VLAHO (zaustavio se za čas prisluškujući, zatim nastavlja). „*Korduna, koralja,* sapinjača!“ — — —

NIKO (ide k njemu, pak ga vodi naprijed). Ni jedno, ni drugo, ni treće — nego tebe, tebe! . . . ha! ha! ha! Ti si. (Razgleda ga). „Konca, *bumbaka* sapinjača!“ — Sveđ isti! Ah da znaš, koliki te spominju i u Perù, i u Čili, i u Paragvaju! Ha! ha! Slijep, žgurav, obričen — ti si, ti si! . . .

JELE (izlazi iz magazina, noseći praznu čašu u Katinu butižicu. Došavši do *skalina*, čuje glas Nika, pak ostane okamenjena, gledajući sve naokolo, otkle je taj glas). Ko to govori?

VLAHO (Niku). Ti me spominješ, a ja te ne poznam.

FRANO (Niku). Miči se! — Objed je spravan. Pušti tu pijavicu.

NIKO. Ti me ne poznaš! A ko je *kantô* s tobom kolende u Gružu isprid nekijeh *funjestara?* . . .

VLAHO (slušajući pomnjivo). Govori, govori . . .

JELE (pristrašena, izašla do butižice). Što je to? — što je to? . . .

NIKO. Znaš, kad smo pjevali:

„Čuj me, draga, na prozoru!“ —

(Smijući se). Ne, ne — nije tako!

VLAHO (pjevajući). „Slušaj, dušo, dragi plače!“

NIKO (štucajući s rukama). *Bravo, bravo,* to je, to je! — ha, ha!

JELE (zadrhtala, pa joj čaša pada na tle i razbije se). Bože moj!

KATA (istrčala iz butige). Jele?

JELE (prisiljenom zabunom). Ništa, ništa! Popuzla sam se! (Prisloniviši se na Katu i pogledavši Iva, koji radi). Muči! Muči!

PAVO (nosi iz dućana čašu vode i dava joj piti). Smela te — omarina!

NIKO (do vrata s Franom, kao da hoće uljesti. Vlahu). Drago mi je da sam te našô, Vlaho! Ko tebe vidi, spominje se zaboravljenijeh stvari. (Dava mu iz *špaga* zlatni cekin). Nà, — napij se i u moje zdravlje!

VLAHO (pipajući novac). Zlato je! — (Glasno). Biće ti za dušu. (Stavlja ga u torbicu).

FRANO (ulazeći). Ma si dodijô. (Ulazi u vrt).

NIKO (kad otvorenih vrata). Ha! ha! Vlaho moj! govoriš sveđ ludo, kako i prije! (Ulazeći). „*Korduna*, kovčica, kralješa!“ — Ha! ha! — sve isto! — Oh đe sam došô, đe sam došô! (Ide i zatvara vrata).

IVO (gledajući za njime). Prisjelo ti!

PAVO. Frano da ga prima i *tratava*! Razumiješ li ti to? (Razgovaraju se među sobom. U to dodu i ona dva radnika, ter pušeći stoje i govore s Pavom i Ivom).

JELE (čim se vrata od vrta zatvoriše, zatrči se do Vlaha, pa, razgledajući se strašivo naokolo, goveri muklo, hitro). Tako ti milosrđa Božjega — reci, Vlaho, vidiš li? —

VLAHO. Bog vidi, a ja slušam.

JELE. Dakle . . . tvoje jadne oči? . . .

VLAHO. Rekô sam ti: nemam hi.

JELE (sve to muklije i strahovitije). A isto, poslije godišta i godišta — kad si čuo oni smijeh, ti si u tvojoj tmici poznô, da je on . . .

VLAHO. On?

JELE. Čovjek, zvijer, hudoba? . . .

VLAHO. Sve i ništa.

JELE. A ime — ime?

VLAHO (misleći). Eh! počekaj malo — spominjem se, — jes', jes'. . . . smucô se po Gružu veseo, mlad. — Ma što govorim? . . . bio ti je susjed. Jele! . . .

JELE (zadušeno). A ime — ime?

VLAHO. Oh! *bella* . . . Iva Marinovića sin.

JELE (kao gori). Ah! Muči. (Ostane kao od kamena).

IVO (smijući se, na dnu, s Pavom i s radnicima). Ha! ha! — i ta ti valja!

JELE (nijema u neizrecivoj nutarnjoj muci). Oh! ti glas . . . ti glas!

IVO (dohodi naprijed, držeći sjekiru u ruci). Dušu mu! — Da pukneš od smijeha! —

PRVI RADNIK. Jes'! tako je! Frano zagrlio Amerikana i rekô mu: „Eto mi zeta!"

VLAHO i JELE (u jedan mah). Zeta!

IVO (za sebe). Za to me stari mamio, da idem u Ameriku! (Jeli). Eto vidiš, što hoće rijet oko! Jedva mi se prikazô oni milijunaš, nešto mi se smutilo. Ala sam ga pogledô! — Sad znam . . .

JELE (pristrašena, gledajući ga u lice). Ti ne znaš, što govoriš.

IVO (polako Jeli, pridušeno). Ja znam da, kad bi je on uzeo . . . (zamahnuvši sjekirom), bila bi mu zadnja.

JELE (s velikim vriskom zgrabi mu sjekiru). Ne! . . . (Baca je na tle).

IVO (zagledao se vas u čudu u majku). Majko! . . . Sto ti je?

JELE (protrne 'i sva se ukoči od svladane borbe; ali snaga je počinje ostavljati, ter, smiješeći se, govori prekinuto, bolno). Ludove! . . . pristrašio si me! (Vlahu tiho). Vlaho, mrem ti . . .

IVO (Vlahu). Odvedi je doma i čuvaj mi je lijepo. (Milujući Jelu).

JELE (odlazeći za Vlahom). Idem... idem... dušo!... (Odlazi, bacivši cjelov Ivu).

KATA (Pavu i radnicima). Onaka mlados', pa za staretinu . . . A ovi jadnik! — Uh, biće tu — svega! —

PAVO (Kati). To nijesu, Kate, naši posli. (Radnici odlaze odozdo, Pavo i Kata u butižicu).

IVO (koji je ostao prekrštenijeh ruku, zagledavši se za majkom). Ala se ustresla! — Biće bure! — (Ladica s ribarom prolazi na dnu isto kao na početku čina). On da mi je ugrabi? On? — Ma ko? — (Učini korak, te ugleda sjekiru. Nešto kao da mu sine glavom; prignuo se, uzme je za čas, zagleda se u nju, za tim, zamahnuvši je, muklo). Pa sve isto! - Jes'! . . . — Ubio bih ga! — (Ladica polako iščezava).

Zavjesa polako pada.

DRUGA PRIKAZA.

Sałoča u Franovoj kući. Na dnu jedna, a na lijevu druga vrata. Strop je od običnijeh greda sivo našaranijeh. Na desnu je prozor. U sredini trpeza, nekoliko stočića od kože i jedan fotelj. Sa strane do srednjijeh vrata po jedan starinski *bùrò*, a na njima kite cvijeća ispod staklenijeh pokriva, *kikare* od porčelanc i t. d. Dvije slike brodova nad ormarima, a poviše vrata jedna geografska karta. Između vrata, s lijeve strane, vise stari portreti i barometar. Na tlima poveći crn sanduk, i to baš oni što ga je Pavo donio na koncu prvoga čina. Između prozora i vrata na desnu *tavolin*, a na njemu starinski *lukjernâr*. Soba je zelenkasto-sive šare. Na prozoru bijele zavjese.

POJAVA PRVA.

LUCIJA (sama. Ulazi kroz srednja vrata, noseći *botiljicu* od ulja. Nešto je smetena, pak časom prisluškiva, a časom ište nešto po sobi. Čuje se jak razgovor s lijeve strane. Lucija stane nestrpljivo). E!... ne dospio! (Razgleda se po sobi). A što sam ono iskala? — Eto 12 godišta što sam u ovoj kući, — a njegov me glas još zna ustresti. (Ogleda *lukjernâr* na *tavolinu* kraj prozora). Ah! evo ga. (Nosi ga na trpezu u sredini, pak ga napravlja). Ni kapi! — Nagorio ga oni Arnaut. Otkad on odika, sve to gore. Nà — kad te pogleda, *pârâ* ti se, da će te proždrijet. (Prestane pa sluša.) Okladila bih se, da plače!... (Prema vratima). Ma što je mučiš, kad ga ne će? (Šutnja). Umukli su. Čini mi se, — vratila su se vremena pokojnice. Koja je ono bila kutnjica! — Pa što?!... Dođe on s *vijađa*, eto opet pakla, eto muka, eto plača. (Uljeva

ulje u *lukjernâr*). Pa dospjelo, da joj se dodijalo i pošla tamo počivat ispod čempresâ. (Uzimlje u ruku *lukjernâr*. Prema vratima na lijevo). Viči, viči!... dogorjeće ti i ona. Ma — ne misli, da ću ti je žalit kako pokojnicu. A jâ! — Bože, ne daj! sklopiću joj ruke na prsima, — baš kako i majci, — poljubiću je usred čela, pak — znaš, polako ću joj rijet u uho: „Tužno pošla, ma se ne vratila!“ (Tre suzne oči). Jes' — to ću joj rijet, pa ću poć! (Stavlja *lukjernâr* na dno, pa hoće da izide).

POJAVA DRUGA.
Frano i Lucija.

FRANO (izlazi s lijevih vrata, smrknuta čela. Prode jedan put po sobi, pak se zaustavlja ispred prozora). Dušu mu!... i brijeme!

LUCIJA (na dnu, klimajući glavom). Daždî, gosparu, daždî.

FRANO (osorno). Što si tu?

LUCIJA (pokazuje *lukjernâr*). Nagorjeli ste se, pak sam ga napravila.

FRANO. To se čini u *kominu*, a ne odika.

LUCIJA. Doli je tmica — prolila bih.

FRANO (gledajući barometar). Eto ga nà.. pada, pada!

LUCIJA. A što sam ja rekla? — Kad crna kokoš počne kukurijekat...

FRANO (srdito). Tad su žene *ribâmbite*.

LUCIJA. Ne, gosparu, Bože sačuvaj, tâd je trešnja ili *kvilocijo*.

FRANO (ljut). Izidi mi, da ne bude jedno i drugo.

LUCIJA (pokazuje na lijevo). Idem — ma učinite, da se tu razvedri.

FRANO (zgrabiv stočić objema rukama). Lucija!... čuvaj se!... ne tanći me!

LUCIJA (do vrata). Idem — idem! Ma dobro stari govoru: Voda teče, a plač stoji! —

FRANO (kao gori). A da mi se smrkne? —

LUCIJA (kao gori). Ni pô jada! — Stara sam (Ode).

FRANO (sam, gnjevan). Ko me drži, da hi svijeh ne iščeram? — Da nijesam više gospar u mojoj kući? — A sve to, er se ona moja neprilika *namurala* u nekoga *prlabuća.* — Ma!... platiće mi je, duše mi, platiće mi je. (Do prozora). I ovi prokleti daž'! — Ne dâ, da izidem. Eto dva dni, da je Ivo pošô u Grad — a zašto? (Šeta se po sobi, pa stane). Zaludu! — Sa ženama valja kako s mazgom. Ne će, — a ti udri. (Ide naglo prema vratima, otkle je došao, kao da bi htio unutra). Mogô bih je satrijet — ma — zašto ima isti pogled pokojnice?... I ona je mučala, kako i ova, — a kad stisne usta i podigne oko — tad — tad... (Potiše). Eto ti mi je opet. Plakala — pošla, — a ostavila nju! — Iz moje krvi izišla je njezina prilika. (Zamišljen prodrhnu i svali se u sto).

POJAVA TRECA.

Anica, Frano, za tim **Niko.**

ANICA (otvorila vrata na lijevu i ostala na pragu, mučaljiva, blijeda). Caće!...

FRANO (prene se i ustane). Ti!

ANICA (kao gori). Ne mogu više!

FRANO. Sto?

ANICA. Došla sam, da dospije ovi naš veliki jad.

FRANO. A ko te muči, da mi je znat?

ANICA (ulazeći). Moja slabos', ćaće! Eto — čekala sam, čekala, — a niko mi ne pomaže. Sad je sve dospjelo. Ti bi ćio da pođem za Nika... a ja to ne mogu.

FRANO (počinje mu gnjev). A zašto, gospo Ane, *di grazia*?

ANICA. Dala sam riječ — meštru Ivu.

FRANO (ironski, ali sve to većom srdžbom). *Brava, brava* — tako me *gusta! Finalmente* — govoriš *ćaro*!

ANICA (blijeda, ali mirna). Ja ga ćutim i biću njegova. (Klekne, proseći oca). Molim te kako Boga na otaru, ne daj me drugomu!

FRANO (kao gori). Ah, ne!? — Nego uvesti u kuću odriliju, da glođe moje stare trude! — *Maranguna*, da odvede ćer skladnoga pučana? Ma, *dunkve*. — Ti još ne znaš, ko je Frano Dražić?

ANICA (u strahu hoće da ustane). Caće moj! —

FRANO (uhiti je za ruku, pa je pritisne opet na tle). Rekla si, da sam tvoj Bog, — a ti kleči. Ah! otvorila su se ta bezočna usta, — čuo sam sramotu skrivenijeh stvari. Fala ti! Ma iskrenos' za iskrenos'... — (Bijesnim ali podmuklim jedom). Ne, — ne, ne! Razumiješ li? — Sto milijuna puta ne! Ne ćeš uzet siromaha, nego bogatuna, a to ti se zaklinjem za . . .

ANICA (u najvećoj uzrujanosti, da zaustavi kletvu). Muči, — ćaće moj dragi, tako ti imena Božijega . . . ne! ne! . . . ne govori, ne griješi dušu! Biću dobra — prosti — prosti . . .

FRANO. Dakle? — jesi li me razumjela? (Čuje se glas Nika). Evo ga, digni se — brzo, brzo — sad će doć ovamo.

ANICA (digla se, pak hoće da pobjegne). Ne, ne . . . pušti me!

FRANO. Stoj! . . . Sva si zaplakana, raspletena. (Brzo vadi ubručić iz *špaga*). Čekaj! . . . (Briše joj suze). Očisti se — viđećeš, koja te čeka sreća . . . Imaćeš prstenâ, gajtanâ sve *oro fiorentino*, pak *ombrelina* od svile kako vladike. (Gladeći joj kose i uređujući haljine. Čuje se glas Nika sve to bliže). Tako! . . . Anica je lijepa, Anica je dobra! — Digni ogrnač. (Diže joj ga). Valja da mu

se prikažeš sveđ kako pupica. — Znaš, on je gosparun, a do malo — okolo Božića, biće ti muž. (Niko otvara srednja vrata, pa govori s nekim na polje). Ne će saznat ništa. — A sad se nasmij. — Sto? valja, valja — samo malo . . . ala, lijepa moja, bićeš još ljepša — smijeh u suzama, kako sunce u daždu . . . he, he!

ANICA (koja je u nijemoj zdvojnosti pustila da čini s njome sve što hoće, prođe rukom preko očiju). Vidiš! — Osušile su se.

NIKO (kao gori). Čekajte doli. — Eto me do malo. (Ulazi, pak veselo, pošto ih je ugledao). Nuti mi hi! Uranili! *Caramba!*

FRANO (naglim veseljem, hitro). Ne čudi se. Da ti znaš, kakva mi je ova kutnjica! „Čelica" je zovu. Kad svi još spu, — ona je *gja* uredila, očistila, prigledala, što ne bi desetero službe! — A, kad ti se probudim, — nà, zakašljem, — i eto mi kafe, skorupa, moj čibuk . . . ha, ha! Domaćica — govorim ti!

NIKO. Zato sam i došô, da ti je odvedem. Da! — I meni su drage ove bijele ruke. — (Hoće da je zagrli).

ANICA (istrgla mu se; za sebe). Bože, zašto me ne digneš?

FRANO (polako Anici). Nasmij se, nepriliko. — (Niku). Srami se kako dumnica.

NIKO (Franu). A to me baš priteže u ženama. Njihovo mučanje, pa rumenilo, — pak oni strah, što im veže ruke i noge, to je pravo uživanje! Kad taku nađem — eh! — ni da sam popio litru Wisky-a. (Potiše Franu). Da me tad vidiš! . . .

FRANO (tiho u smijehu). Psst — da te ne čuje, huncute!

ANICA (do prozora, za sebe). Nikoga, nikoga.

FRANO. *Intanto*, bi li ti kap kafe?

NIKO. Dobra ti je i ta. Sagnjeću vam od ovoga prokletoga daždа.

FRANO (Anici). Poði doli i spravi nam dvije kafe, ma jake.

NIKO. Kako ljubav. (Hoće da je zagrli). Anita *del my corazon*!

ANICA. Idem, idem. — (Pobjegne kroz srednja vrata).

POJAVA ČETVRTA.
Niko i Frano.

NIKO (zagledao se za njom). Pupak, e? . . . da ga zađeneš!

FRANO (lukavo). To ti je ženica!

NIKO. Baš dobra za mene. Držaće mi kuću u redu. Eh! Da vidiš, kakva mi je!

FRANO. Biće velika, a?!

NIKO (naduto). Viša nego Dvor!

FRANO. *Caramba!*

NIKO (sjedne i puši). Nije li ti malo čudno, Frano, da sam se u mojim godinama nažudio viđet ove naše jadne zemlje? —

FRANO. Tvoja volja — — Božija!

NIKO. Istina! Učinio sam sveđ, što sam ćio. (Pušeći, kao da slijedi drugu misao). A — reci mi *sinčero*, je li Anica sveđ ovako mirna, — pripadena? . . .

FRANO (hitro.) Sveđ, sveđ! — Znaš, — to joj je od majke.

NIKO. Razumijem. A — nema li nekoga, — znaš, onako, — kakvoga mladića — da je *vagida?* . . .

FRANO (kao gori). Ona? — Pođi, vraže! — ne pozna nego mene i paroka.

NIKO. Bolje tako! — *Del resto* — i da nije . . . bilo bi sve isto. Glavno je, da mi drži kuću — i da mi rodi sina.

FRANO. I ti mu se nadaš? . . .

NIKO. S moje *bande* ne strašim se. Prosuo sam hi po svijetu, da ni vrag toliko . . . !

FRANO. A rekô si, čini mi se, ono drugo — za Božić, je li?

NIKO. Oženiću se na Ivanje. Doće mi brod — danas oli sutra. — Nakrcaće najprije vune u Đenovi, — pa, kad se vrati: „*adio*, ćaće!"

FRANO (smeten). Služi li ti odma' — ono nešto peča što sam ti obećô?

NIKO. Za sad ne. Samo valja da učiniš *subito donacijon* i da mi je daš prije nego pođemo. Bolje, dokle si u znazi, — er da bi umro prije nego se mi vratimo iz Amerike . . .

FRANO (zlovoljan). Umro, umro! — ni da sam *dekrepit*, em! . . .

NIKO. Lasno je pribrojit, koliko možeš još živjet. Tebi je 69 godišta, e? Stavi još pet-šest-deset najviše, — pak?

FRANO (srdito). Pak, — ništa, gosparu moj! Jesu li to načini? Dakle, ti uzimlješ moje dijete za . . .

NIKO (s komičnijim začuđenjem). Frano! Tebe je strah od smrti!? — Oli — (uhiti ga ispod ruke, pak lukavo) da se razumijemo na našu. Misliš li ti uprav, da ja uzimljem Aniću tako, *perchè* sam se zaželio mlade krvi? . . . — Ne. — Ja trgujem, kako i ti: Ti ne davaš dinara, dokle si živ, a meni služi domaćica i brez tvoga zlata. Je li tako? — Nego spomeni se, da ću i ja u starosti imat boles' ostalijeh Dubrovčana: žudnju da počinem usred ovijeh maslina i da sadim kupus, kako su činili i svi ostali od pamtivijeka. Dakle?! Ako ti umreš prije mene, kako je *naturalo*, — ja hoću, da dođem na spravno, brez *notara*, brez *tribunala*, brez *pročesa* s tvojom braćom.

FRANO. Dosta . . . dosta, vraže jedan!

NIKO. Nađi, ako možeš, drugoga zeta, da te ostavi u gospostvu do smrti! —

FRANO. Reci, Niko, *pjùtosto*: našla slika priliku. (Smiju se).

POJAVA PETA.

Prijašnji. Tri mladića.

PRVI MLADIĆ (provirio kroz srednja vrata). Gosparu, docna je.

NIKO (kao da se sjeća). Zaboravio sam vas! Ala dođite. (Ulaze tri mlada ribara, kukavno obučena, ali zdrava i mirne veselosti).

DRUGI MLADIC. Spravlja se *fortuno*, gosparu, a daleko nam je kuća.

TRECI MLADIC. Čekaju nas.

NIKO (izvadio iz kovčega debelu knjigu. Sjednuo do trpeze u sredini, pa rastvorio knjigu). Dakle, Ivo Perović, Marko Vojvodić i Vicko Lise, je li?

SVA TROJICA. Tu smo.

NIKO. Hoćete li i vi u Ameriku?

PRVI MLADIC. A zašto smo tu? (Smije se).

NIKO (piše u knjizi, za tim). Puštaju li vas vaši?

PRVI i DRUGI MLADIĆ. E! *Toka!* —

TRECI MLADIC. Majka plače, ma — (strese ramenima).

FRANO (za sebe). A oni moj hajduk ne će da ide!

NIKO. Eto tu — do malo će doć brod iz Triješća, pa ćete sa mnom. Ako bi se pak uputio moj *bark* „Sloboda" brez mene, daću vam *biljete* do *S. Frančiska*. Jeste li razumjeli?

SVA TROJICA. *Šjor si!*

NIKO. Otole će vas prinijet *vapor* do Brazila. Tu sam kupio neke *minijere* od *salnitra* Biće posla, — ma vi ste mladi.

SVA TROJICA. *Šjor si!* (Smiju se).

NIKO. A znate li, što ćete dobivat na *setemanu?* (Zatvara knjigu i ustaje). Četiri peče ingleze. *Naturalo*, put plaćate vi, ma ja vas hranim. Zato eto vam odma' jedna peča od zlata. *Almeno* ćete znat, s kijem imate posla. (Dava im novaca).

PRVI MLADIC. Fala, gosparu! Vidjećete; kad se vratim doma, imaću sve ruke pune prstenâ.

DRUGI MLADIĆ. A ja ću stavit *patentu!*

TREĆI MLADIĆ. A ja ću donijet majci zlata, da prede.

SVA TROJICA (veselim smijehom). *Adio*, gosparu. (Odu).

POJAVA SESTA.

Niko, Frano, za tim **Lucija** i jedna siromašica.

FRANO. Da znadu ludovi, što ih čeka!

NIKO. Pak? — isto bi pošli. — Gladni su, — a zlato grije i sili. (Ulazi Lucija s „tacunom" i sa dvije kafe). Eto nam *konsolacijoni!*

LUCIJA. Prostićete, ako Vam nije dobra, kako jučerica . . .

NIKO (srčući). Valja ti čekin.

LUCIJA. To su Vaša skladna usta. (Za se). Prisjelo ti! (Ostane na se).

NIKO (Franu, pokazujući mu knjigu). Pogledaj odika! — Od 20 do 30 godišta umire ih polovica, — od 30 do 35 nešto malo više — 60 po stô. Tako ti je! Ko je mlađi i jači — ti ostane, a ko ne, — ne. (Zatvara knjigu).

LUCIJA (Franu). Doli je ona jadnica — Mare Pendova.

FRANO. Ne ću siromahâ po kući. Iščeraj je.

LUCIJA. Lasno Vam je govorit, — ma ona hoće danas u gospara Nika.

NIKO. Što je? — Što je? — Kakva djevojčica?

FRANO. Baš si našô! — Spominješ li se nekoga Vlaha Penda iz Šumeta? Bio *piloto*, pak brod se razbio, — a on ostô gô kako spuž. Tad sam ti ga poslô, a sad je godište dana, što mu žena čeka knjigu, — i knjige nema.

LUCIJA. Ah! jadnica, — da je vidite!. Osušila se od suza, — a gladna kako buba.

NIKO (otvori knjigu, pak prolazi stranice). Sad ćemo vidjet. Ako je došô u mene, — biće upisan odika. (Razabira u knjizi). Umro — umro — umro.

FRANO (gleda za njime u knjizi, tiho). Koliko mrtvijeh!

NIKO (mirno Franu). To su oni od četiri peče. Sveđ u vodi do koljena, — kako ne bi umrli?! (Slijedi tiše). — Živ, živ, umro, umro, umro . . . .

LUCIJA (prikrstila se u strahu. Čuje se zavijanje vjetra). Jadne vam majke! (Otvaraju se vrata na dnu. Ukazuje se pripukla siromašica s djetetom u ruci, koja slijedi izražajem razgovor onih u sobi).

NIKO (kao gori). Tu smo! Vlaho Pendo pokojnoga Antuna, težak iz Šumeta. —

FRANO. To je.

LUCIJA. Ah! Dobri Vlaho!... jak kako gora...

NIKO (čitajući u knjizi) Došô okolo Svisvetijeh, — pak nema ga više... Ah! čekaj — čekaj, — eto tu nešto. — „25. aprila našli ga u *S. José* — mrtva!" (Čuje se vrisak siromašice, koja je naglo zatvorila vrata).

FRANO i NIKO. Ko je tu?

LUCIJA. Ajme! Došla je za mnom, pa je sve čula! — Ajme, tužnice! (Ide brzo kroz srednja vrata).

FRANO (jedit). Živino! — Što sam ti rekô? To ti je kad puštaju ovaku čeljad u kuću.

NIKO (mirno). Imala je ne slušat. (Srčući kafu, koju je opet sam izlio iz imbrika). Što se jediš, Frano? Kafa će ti ohladnjet! —

FRANO. Prošô me *gus'* i od kafe. — Sve te pusti smrti!

NIKO (s *kikarom* u ruci, miješajući šećer). A jesi li promislio, Frano, koliko je čeljadi pomrlo, dokle se ubrala, otrijebila, ukrcala i donijela do tvoga *komina* — ova *fàmôzâ* kafa?

FRANO. Ah! to je pak! — — —

NIKO. *Dûnkve*, vidiš! — (Ispi je do kapi). Ko bi užívô, da se misli na mrtve?

FRANO (srkne i popije). E! — duše mi, slađa je iza tvojijeh riječi.

NIKO. A sad ću ja do *pilota*, da vidim, dohodi li mi *bark*.

FRANO. To su pak moji posli. (Uzimlje klobuk). Ti ostani tu, počivaj i *fûmâj*, a, kad ti pak dodije, zazovi Anicu.

NIKO. Nije te strah, da ostane sa mnom?

FRANO. A tebe? (Zove na vratima). Anica! — Anica! —

POJAVA SEDMA.

Anica, Niko i Frano.

ANICA (ulazeći). Što je, ćaće?

FRANO. Ja izlazim. Ti ćeš ostati s Nikom.

ANICA (tiho). Zašto me ostavljaš?

FRANO (glasno). Da, da! ne straši se. I tako ćeš do malo bit njegova. (Tiho Anici). Gledaj dobro! — (Pozdravljajući ih). *Adio*, golubići moji! (Ode).

POJAVA OSMA.

Niko i Anica.

NIKO (smijući se). Ne bi zaisto rekô da smo . . .

ANICA (pristrašena, do vrata na lijevu). Ja sam tu . . . u mojoj *kamari* . . . ako Vam je što potreba.

NIKO (uzimlje je za ruku). A da mi je do tvoga razgovora? — Ne . . . ne . . . ne straši se. — (Pušta je). Samo ne hodi odovle. Čini sve što hoćeš, ma pušti me, da te gledam. Tu, okolo mene, — sve je tako staro, crno i gnjilo, — a ti si jedina mlada i vedra stvar. Vjeruj mi, ja bih poludio, da stojim u ovoj samoći. Ah! đe je moje veselje, moj trud, pak sunce što peče, pak dim što se diže s *kominâtâ* do neba, — pak ona gomila svijeta, što trči, viče, — i sve to za mene, za mene! A ja crn, čađav, golijeh prsi, zapovijedam svemu i svačemu! Pa kad zavičem! — Eh, da čuješ onu šutnju, oni muk u radnji, što nigda ne dospijeva! Oh! — ti ne znaš, djevojčico, što je uživanje gospostva u strahu podložnijeh . . .

ANICA (gledala ga je nijema, kao da ne razumije njegove riječi, pak se trgne, kao da je čula nešto u daljini). Čekaj! . . .

NIKO. Sto je?

ANICA (kao gori). Nešto ječi. —

NIKO (prisluhnuo). Vjetar je, ludno! (Zlovoljno). Eto — dosta je jedna riječ — pak ja nijesam ja! — Gledaj me, gledaj s tijem čudnijem očima. Ne, — ti ne razumiješ, kako me ubija ova tmica, — ova lijena čeljad, — ove molitve, što sa svijeh strana dozivlju Boga, a Bog hi ne čuje. To je sve kako otrov, koji mi malo po malo truje krv. Jes' — jes' — ne bi vjerovala! ima *mòmenatâ*, kad sve to u meni budi neke stare pripovijesti, pak sve mi se čini, da me neko prati . . . da neko trči za mnom . . .

ANICA (mirno, jadno). Tebe je strah našijeh tuga!

NIKO (pogleda je prodirno, pak stresc ramenima). Može bit imaš pravo! — Strah? — Mene?! Ali od češa?

ANICA (za se) Nije tako zô. Ko zna? — Da mu rečem moju tajnu!

NIKO (osvijestivši se). Ne... djevojčico! Nije strah. To je ovo mrko nebo, to je ovi daž', to je ovo more, što sveđ ječi, a ne znaš zašto; — to su moje ruke, što ne trudu, noge, što ne idu, moja glava brez misli, — moja krv, jes', moja silovita krv, koja se smrznula između vas. (Čuje se kucanje na srednja vrata).

ANICA (ustajući sa stolice, pristrašena). Čuješ li?

NIKO. Pak? — (Opet neko kuca. — Pauza). Ha! ha! što sam ti rekô? -- Dosta da neko zakuca, a ti se pristrašiš. — Eto kakvi ste! — Sa svijeh strana viri nešto strahovito, što vam uzima snagu. (Anica gleda u vrata). Mješte da se mikneš i da otvoriš, — ti stojiš tu, — treseš se i misliš: ko bi mogô to bit? Može bit *tmor*, — ono nešto crno, tužno, što te muči u snu. — (Smijući se). A da nije *tenjac?!* . . . Ha! ha! . . . Ne tako, Ane! Slušaj mene. Kad ti je štogod na putu, smeči i pođi naprijed; — a kad što zakuca, otvori sama, kako sad ja. — (Ide na vrata i otvori. Jele stoji nepomična, mirna sva u crnini. Crni ubručić pokriva joj glavu. Niko nehotice nazaduje).

POJAVA DEVETA.

Jele i prijašnji.

ANICA (ugledavši je, usklikne od čuda i jada). Ah, Jele! (Trči joj u susret, pak tiho). Bog te šlje!

NIKO (Anici porugljivo). Eto vidiš, ko je kucô -- niko!

JELE (uljegla, polako Anici). Moli, da budem sveđ jaka, kako i do sad.

NIKO (Jeli). Išteš li koga?

JELE. Tebe.

NIKO (Anici tiho). Ko je ova žena? Poznaš li je?

ANICA. Zovu je: Jele Sveta.

NIKO (zlovoljan). Uf! biće kakva dumnjača! (Jeli). Govori, — nemam vremena.

JELE (Anici). Ne zaboravi me! (Anica ode).

POJAVA DESETA.

Niko i Jele.

JELE (mirna, gledajući ga u oči). Jesi li ti Niko Mařinović, sin pokojnoga Iva *kafetijera* i Tere Batinice?

NIKO (sjeo, pak bezbrižno). A zašto me pitaš, kad znaš?

JELE (kao gori). Tebi samomu mogu vjerovat, da si baš oni, koga ištem.

NIKO. Vrag me odnio, ako te poznam!

JELE (razmata zamotak, što nosi u ruci, pa vadi neke isprave). Ovo je krštenica one, za koju ću te pitat. (Dava mu je). A ovo *fêda* od smrti njezine majke. —

NIKO (uzimlje listove, pak za sebe). Valja da je tuknuta.

JELE. Jadnica! Umrla osmi dan iza kako si pobjegô u Ameriku.

NIKO (ustajući, skoro gnjevno). Kako to govoriš, ženo?!

JELE. Ne mogu drugačije.

NIKO (gledajući joj oštro u lice). Da si muški, ne bi to rekla dva puta.

JELE (skoro za sebe, muklo). Sve -- sve je zaboravio!

NIKO (razgledava nehajno dokumente). Pak ?! — Vidim, da si se rodila u Gradu, kako i ja, da su te krstili u Gospi, — da su ti stavili ime Jele, — da ti se otac zvô Pasko i da je bio kapetan pomorski... (Upilijio oči u pismo, kô da je daleka uspomena oživjela). Čekaj... čekaj... bila je jedan put djevojčica. —

JELE (približila mu se, pak duboko i tiho). Dúbi, dúbi! Ispod ohladnjeloga pepela, — ispod gliba neosušenijeh suza naćeš nešto: — glas, oko, — može bit ono njezino tamno oko, što si toliko puta ustima zaklopio! — Pak još dublje, — još dublje, — zabijeliće se one daleke gruške noći; — zacviljeće ti oni ljupci, što si hi krô ispod rascavćenoga julimbriša.

NIKO (koji je slijedio oživljele uspomene sve to življe, dokle, zagledavši se u nju, ostane prikovan od čuda). Jelica — Jelica, kapetana Paska ći!...

JELE (skinuvši ubručić s glave). Ja sam. (Pauza).

NIKO (nehotice nazadovao u velikom čudu, pak sklopio ruke). Kako si sijeda!

JELE (mirno). Čekala sam te!

NIKO (približujući se polako, a motreći je neprestano). Bože! Kako vi žene brzo trunete! — Đe su one rumene jabuke? — Nijesam li ti sto puta rekô: ako te ugrizem! — Pak one kose! — A tvoj struk! — „Tanka Jele vilovita“ ha! ha! — pjevali smo ti ispod *funjestara*... Đe je, đe je sve to?! —

JELE (s tužnim posmijehom prođe rukama preko lica). Pošlo, pa se ne vratilo!

NIKO. Ma ti si jedva tri, četiri godišta mlađa od mene! — A gledaj samo mene, — kako sam ti jak! (Lupa se u prsa). Zdrav kako gora!

JELE. Ti si živio i zaboravio . . .

NIKO (smijući se). I pobjegô, — jes'! jes'! pobjegô! Pravo si rekla. Eh! nije bilo pošteno, ne! Čini mi se *anci* odnio sam ti i zlato, što sam ti bio darovô u ljubavi. Grubo, — grubo! — ma što ćeš ?! Brez straha brez posla, bijen od oca, ćeran od svakoga, — kako da ne pobjegnem iz toga pakla?

JELE. Reci *pjutosto*: kako da se ne *liberaš* od mene!

NIKO (smijući se). Donekle si pogodila. — Tvoja bi me ljubav bila bacila u još gore siromaštvo. (Hladno), Eto vidiš! Da sam ostô, bio bih siromah, kako i ti.

JELE (sve to žalosnijom, ali hrabrom odlučnosti). A nijesi li kadgod promislio, da si dužan vratit nešto ženi, kojoj si odnio sve? Nije li te ništa upeklo u duši, da nijesi još ništa podnio u životu za moj jad?

NIKO (prirodnom brutalnošću). Da ti pravo rečem, — ne! A nijesam ni imô vremena. Prvijeh sam se godišta puzô kako crv i živio od mrvica, što su drugijem ispadale. Malo po malo podigô sam se i počeo sam ćućet sve žudnje onijeh odrlija i hajduka novoga svijeta. Dvadeset sam se godišta bio s lupežima gorijem od mene, dokle nijesam zasio na gomilu zlata. Ne pitaj me, Jele, koliko sam ih privalio po putu, koliko sam ih osiromašio i — ubio. Duše mi! — Amerikan, kako ja, ne spominje se tega. Nije čudo, dakle, što sam zaboravio i ono nekoliko noći, što sam ih prošô tebi na skutu.

JELE (savladavši jad, što je hvata). Ali ta ti je djevojčica bila dala sve, što žena ne smije dati.

NIKO (pušeći). E! — a ko je kriv, da je moj grijeh donio meni sreću, a tebi jad? — Taki je život! — Ma, ako sad što uzmogu . . .

JELE (hitro). Ne pitam ti ništa, nego da vratiš poštenje, komu si ga digô.

NIKO (s nebrižnom nesmotrenosti). Sad u starosti?! —

JELE (sve to očajnije). Sve isto! — Potreba mi je malo časti, Niko! — Ne poradi svijeta, koji ni ne snijeva, da se ispod crnog ubručića siromašice skrila grešnica! Ne, — ždena sam poštenja za spasenje duše moje, koja ne će da se umiri. — Potreba mi ga je kako Božijeg blagosova za moga . . . (Stane i ustrese se, kao da se našla iznenada ispred ponora; za tim, naslonivši se malaksalijeh snaga na trpezu, s dubokom sjetom govori). — Valja da me uzmeš za ženu, Niko!

NIKO (u neizmjernom čudu). Tebe! — taku?! — Ti si zamahnitala.

JELE (nastavlja kao gori, ali zdvojnije, regbi izgubljena u moru teških uspomena). Jes'! — Može bit ne valjaju ništa sve one duge godine, što hi je ova tužnica prošla u gorkoj muci, u kajanju grijeha svoga; — može bit da je ono more suza, što su iscijeđele ove oči, bilo potrebno za tvoju sreću, — ali, tako mi gospodina Boga, — jes' — ja ćutim, da si sad dužan odvesti me prid otar Božiji!

NIKO (kao gori, ali skoro u šali). Što bih ja s tobom, tako starom, jadnom? . . .

JELE (naglo, proseći). Biću ti sluga, ropkinja, — sestra, — čuvarica tvoga zdravlja, tvoje časti . . .

NIKO (nestrpljivo). Vidi se, da živiš u pustinji! — Fratri i popovi napunili su ti glavu s tijem babuštinam grijeha, držanstva i što ti ja znam . . . Pristrašili su te, er *altriménti* razumjela bi sama, da u mojoj vlasti i s mojim bogastvom mogu iskat nešto bolje. (Odlučno). *Del resto* znaćeš, da sam se vjerio s kapetanovom Anicom . . .

JELE. Ne, ne, to ne možeš, to ne smiješ. —

NIKO. A zašto?

JELE. Er što ne daváš privarenoj ženi — daćeš majci.

NIKO. Majci ?

JELE. Tako ti križa Božijega, — daj mi sinu ime !

NIKO (začudeno, ali gotovo porugljivo). Ah ! — Ti si imala dijete ?

JELE (s' rvana). U sramoti ga začela, u plaču ga povila. — —

NIKO (porugljivo i nestrpljivo). Znam, znam, — to mi se *gjà* jedanput dogodilo ! — Ah ! . . . imala si dijete ? ! — A s kijem ?

JELE (kao ranjena zvijer baci se na njega i hvata ga za grlo). Muči, lupežu !

NIKO (hoće da joj se istrgne). Mahnita si, mahnita !

JELE (u najvećem gnjevu, muklo, držeći ga za prsi). Mahnita, gnusna, gad ženski, jes', sve to i još gore, kad tebe, ljucki skote, molim, da daš tvoje pasje ime — djetetu momu !

NIKO (istrgnuvši se, hoće do srednjih vrata). Zatvoriću te, mahnitičino ! — —

JELE. Zovi vjerenicu tvoju. Prikazaću joj muža lupeža, halu . . .

NIKO. A ko će više izgubit : ja, ti, — ili tvoj sin ?

JELE (protrne). Moj Ivo ! — —

NIKO (prekrstio ruke). Eto vidiš, da nemaš odgovora. (Približava joj se polako). Da si čovjek, Jele, pa bio i tvoj sin, rekô bih ti na amerikanski : „Čuvaj se ! — ne prti se u mene ! — er đe te našô, da našo — moj si !“ — (Izvadio revolver iz džepa i naperio ga prama Jeli, koja je ostala ispravljena, plamtećih očiju, s prezirnim izražajem na ustima).

JELE. Halo !

NIKO. S tobom ću pak govorit drugačije. (Stavlja revolver u *špag*). Služi li ti dinara? Imaćeš hi više nego što ti je potreba, . . . ali sad . . . hajd' . . . otole! —

JELE (uzdahnuvši duboko, kao da joj se svalio kamen od srca). Iz dubina hvala tebi, Gospodine, da si razdrô sve magle i ukazô mi ovo stvorenje kako jes'! (Stavlja ubručić na glavu, uzimlje pisma i zamota ih u ubručić; za tim mirno, ali s nekim nutarnjim veličanstvom). Nikola Marinoviću, gledaj se dobro . . . da me ne susretneš! Tvoj je život u ruci Božijoj i mojoj. Samo nešto te još molim: prosti, što sam ćela momu djetetu dati tvoje ime.

NIKO (gnjevno). Izidi!

JELE (stavlja prst na usta, tiho). Pssst! (Ide prema donjim vratima). Ne miči se! — Neka te još jedan put dobro vidim, prije nego se nađemo pred sudom Božijim. — Ah! — za tebe su posijedele moje kose — za tebe! *Kastig* je došô, jes'! — ali i spasenje. (Kod otvorenih vrata). Halo! — (Zatvori ih i naglo nestane).

NIKO (ostao je za čas kao ošinut, onda se zaleti do vrata, ali ipak ima toliko snage, da se na pragu zaustavi; gnjev i jed ga dave). Ah! Kučko, — prokleta kučko! — To je, to je ono, što me odavna slijedi! — To je imalo niknut iz ovoga prokletoga neba — iz ove mrtve zemlje? Ona da razdre moje sne? — Ona? oh! — (Teturajući do prozora). Glava mi se vrti. — Eto, crljeni plamen u tmici . . . otvorite, otvorite . . . (Rastvori bijesno prozor, te ostane za čas kô omamljen, dišući teško. Čuje se ljuk vjetra).

POJAVA JEDANAESTA.

Frano, Niko, za tim **Anica.**

FRANO (ulazi trčeći). Eto je, eto je! — došla je!...

NIKO (ne maknuvši se s prozora). Ko?

FRANO. Tvoja „Sloboda".

NIKO (kao gori). Gdje je? — Gdje je? . . .

FRANO (do njega, kazuje mu nešto na dnu obzorja). Gledaj! — Savila je sva jedra — puštila je samo *floke*. Ulazi pred zlom godinom. Viđi! viđi! Leti put nas kako strijela.

NIKO (ugledao je svoj brod, pak, planuvši od veselja, pruža mu ruku u susret). Ah! dobro mi došla, „Slobodo" moja! (Stavlja ruku na rame Franu, pak pokazuje prstom na brod). Za 14 dana odnijeće me u život . . .

ANICA (uljegla i ostala kod vrata, za sebe). Nema Jele!

FRANO (Niku). Dakle, ne više za Božić?

NIKO. Neka Anica bude spravna. Vjenčaćemo se odmah.

ANICA (ošinuta kao gromom, hoće da govori, ali nestaje joj snage). Caće moj . . . ne — ne! — (Pada na tle onesviješćena).

NIKO (trči s prozora do nje). Anica! Što joj je? —

FRANO (dižući je). Ništa, ništa! — trudno joj je ostavit me! (Zovući je). Ane! Anica! — ne luduj! — (Podiže je).

Zavjesa hitro pada.

SIMFONIČKI INTERMEZZO.

Prepuštam geniju komponiste, da prenese u pozorište svu tajnu ekvinocijalne oluje, iz nje izvire ova drama, a opet u njoj nalazi ona svoje simboličko značenje. Ko će bolje nego muzika da oživi divlju, veličajnu poeziju borbe između života i smrti, bilo u prirodi, bilo u izmučenoj duši?

A znate li što je Ekvinocijo? — — — Čujte orkestar što vam priča! —

* * *

Pusta obala potamnjela je u vodenoj magluštini morskoga slapa i razdrtijeh, olovnijeh oblačina. Poput lanenijeh krpa, koje vjetar razmahiva na siromaškijem *kupjêrtama*, — smuču se niske pare nabrekloga vazduha u pramovima, u klupcima, zadjenuvši se često u za' rđali križ na zvoniku prizemnoga manastira, što se tamo diže na grebenima kao mrtvi čuvar umirućega svijeta.

Ribari, zamotani u gunjina, stisnutih zuba i ohladnjele lulice, zgrčili se u zavjetrini polu-razvaljenih kućiština. Svi podigoše glavu uzgori. — Na tvrdome, nijemone licu vrte im se nemirne zenice, koje prate onu bijesnu trku zagušćeloga dima, prodiru suton zamaglenoga, zaklopljenoga horizonta, otkle se sve to više, sve to hrlije, sve to zdvojnije naganjaju nebrojni, sveđ novi čopori oblaka.

Tako valjda bježe čete slomljene, raspršane vojske!

Hitro, kao to nebo što leti, tamno, kao rulja zapjenjelih mahnitih bikova, — more, naduto pjenom, šibano krieštećim zviždanjem vjetra, koji ga kida, lama, lupa, guta, nosi, — eto i ono navalilo je na pustu obalu istim prestrašenim letom, istom mahnitom čežnjom, da pobjegne od bezimene nemani, koja se tamo, negdje iz daleka, iz dubine, — Bog zna otkle! — vâlja.

Oblaci se trzaju bez glasa. Samo ljucki pogled vidi u njima i bolove i borbe i metež — i smrt. Ali zato dole bjesnilo mora govori, viče . . . oh! viče i urliče!

Iz uzburkanijeh morskijeh ponora diže se jauk mukotrpne prirode, vrisak nijemih stvari, koje nađoše jednom i one svoj tužni, presilni glas prema zatvorenome, nemilosrdnome nebu.

Ah! koja riječ, koje slovo, koja ruka da napiše, da izreče, što je plač i bijes mora, kad ga vjetar davi i na vječnu muku nepredobitnijeh hridina pribija?

To su trenuci, kada ljuctva nestaje u bjesnilu nesvladane srdžbe elemenata. — Sve je skriveno, zatvoreno, nijemo. — U kućama šaptaju uzdasi, bježe pogledi preko crnijeh prozora, padaju zrna kralieša kao kaplje u mramorni pehar, tinjaju *lumini* ispred „Gospe od sedam bolesti“; — ali glasova čovječjih nema, jer priroda govori i tutnji za sve, što je živo i što je mrtvo. — A suton sve to crnji — u crnilu! Na žalima pristaništa rasteglo se nešto dugo i tamno; — ah! ribari izvukoše *šabake* i poredaše ih kao liješeve prije pokopa. Još vidim tmastu, okljaštrenu murvu, kako zavija k nebu gole grane u tuzi nekoga nutarnjega bôloga trzanja. Ali što je tamo prolećelo obalom? Nešto kao mahanje krila ranjene noćne tice? — Ne! Ono je rub razmahane udovičke haljine.

— Jele! — Jest, ona je! — Držeći se međâ i zidina, protrči obalom, ali je strahota noći zaustavi. I ona je uprla oko u daleku, daleku tminu. — Uspravljena, crna, nepomična u vihru, gubi joj se prikaza u sveopćemu uništavilu. — Prâm bijele kose odmotao se ispod crne mahrame — kao pljusak pjene na crnoj hridi. — Ali zašto podignu blijede ruke nedoglednome jadu crnoga neba i crnoga mora? — „Ko je ono?“ — zapita nijemo jedan zgrčeni ribar, turnuvši laktom drugoga nijemoga zasjeloga ribara. Ovaj ne odgovori, već ispravi zubima lulu s dvije jasne iskre, što probijahu tamu. — „Ah, Jele!“ — promisli prvi ribar, te se zagleda i on u rasvijetljene prozorce. Dva živa pogleda — dvije zrake, što probadahu oluju. — „Kako ima bit mirno i vruće u onoj sobi!“ — promisli prvi ribar. — „Zašto Jele ne sjedi u svojoj bijeloj kućici?“ — promisli drugi ribar, — a crne Jele nestade. —

I oni opet sami, zgureni u zavjetrini, upriješe zenice u tamnu daljinu, koja sad bješe neizmjerna.

— Din-don, din-don, — počelo klecati! „Ura noći — ura mrtvijeh“, — zadrhtala raskinuta, jecava u buci mora i vihra. I prekrstiše se mrnari — i svi usprkos urnebesu čuše je. Svi! — jer je dolazila ne samo iz staroga zvonika i za'rđaloga zvona, — nego ju je vjetar duljio i zavlačio kroz grane suhe murve, kroz drhtavo lišće išibanijeh maslina, kroz sve škripe, kroz sve pukotine kuća i kućiština tužnoga pristaništa . . . Hu — hu — huuuu! — jauče vjetar pun plača djece nestale majkama u proždrlini valova. — Hu — hu — huuuu! — zavija, cvili, zove, spominje crni vjetar crne dane svima, što na svijetu izgubiše svoje. — I svuda po prestrašenoj zemlji saviše se glave i spomenuše se mrtvijeh mrnara.

Pak — noć bi sve jedno ždrijelo, a samo dvije tri plamne, pristrašene zenice bljesnuše još po žalu.

— Više nijesi vidio ni čučnute ribare. Oni sjeđahu sve na istome mjestu, piljeći napetim zenicama, ne bi li donapokon otkrili nešto, što je moralo da dođe, — nešto, što su od sutona još čekali. — „Ah! — jesi li vidio?“ — reče u tmini lakat laktu ribara. — „Što?“ — zapita nijemi dodir, i dva lica približiše se tako blizu, da je i u toj grozovitoj tmici oko vidjelo u oku druga strašni upit. — „Gledaj, gledaj!“ — nastaviše oko i lakat u tutnjavi valova. I opet sve te oči, široke, nijeme, zagledaše se, uprav — po prilici tamo, gdje je u mirno predvečerje zaboravljenih opalnih sutona pučina tiho ljubila skut nebeske plaveti.

Gle! — tamo dole! — jedan bljesak! — Još jedan! . . . i još jedan! — i za čas počeše se redati u nedoglednome prostoru mali zelenkasti plamovi kô strijele, ali niski, niski i mučaljivi od užasne daljine. — „Da! — to je! —“

I zgrčeni ribari u jedan mah podigoše se. — Iza olujnoga, bijesnoga sutona, iza nemile borbe vjetra i mora, eto dizala se tvrda greda, crna zavjesa, polako, ali sve jednim kretom, od sjevera do juga, — strahovita oblačina, iz koje padahu okomiti srebrni traci. — Dakle sve ono tužno veče i oni jadni dani, koji ga prethodiše, — bjehu tek pristup tome noćnome užasu! — „Ekvinocijo! Ekvinocijo!“ — zaurlikaše svi u jedno ukočeni ribari, da se čulo do kraja obale.

Jest! Bješe kucnuo čas.

Pritajene sile još budne prirode, bezimene sjete dugijeh kišnijeh dneva, — i želja za nestalim žarom sunca, i turobni posmjeh zamaglenoga jesenskoga neba, i spomen na plam ljetnoga slavlja, — jednom riječi sve, što se zove život, moralo je da bije sada odlučni, konačni megdan s tmicom i s olujom zemskoga ništavila, — sa smrću.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Mukli, daleki tutanj zakotura se u tmini. Bljesak razbi noć. Strašna greda već skočila nad pjenom uzavreloga mora. — „Ljudi!“ — zaviče neko užasnim urlikom. — „Amo! — vežimo *cime!* nevjera je tu!... odnijeće nas!“ — U svijetlu munja vidješe ribari *bark* Amerikanca — „Slobodu“, — gdje se, raznjihan, izmučen, vâlja usred uzburkane luke. — Prvi udarac ciklona baciće ga na kraj. —

I sjeni nijemih ribara uputiše se tamo, otkle je vapaj kliknuo. Jedan od njih zaustavi se na putu. Bacio čudan pogled na crnu neman, koja se dizala u mraku, pak se zagleda tren, zavidan, u ona dva sitna zlaćana pogleda na Jelinoj kući.

Mišljaše jadnik da je tamo mir! — Ekvinocijo! Ekvinocijo! — Na nebu, na zemlji, u moru, u dušama — svuda! — Ekvinocijo! Ekvinocijo!

Intermezzo dospijeva. Kratka pauza.

PRIKAZA TREĆA.

Kòmīn u kući Jele. Na dnu vrata i prozorac, a na desnu druga vrata. Strop je od tamnih čadavih greda. Na lijevu diže se *kòmīn*, kako je običaj u starim dubrovačkim kućama; oganj gori, a na tronošku stoji kačuo i imbrik. U kutu položeni su na tlima alati iva, kao: sjekira, pila it.d. Do vrata u sredini stoji *blanak*. Ispred njega podulja drvena trpeza i drveni stočići. Na lijevoj strani donjih vrata *kredenca* ili sprema, a u njoj *kikarâ* i imbrika. Na zidu poviše ormarića vise mnoge posude od mjedi. Poviše *blânka* nekoliko šarenih slika iz Napoleonove epopeje. Između prozora i vrata na desnu stoji na zidu Gospina slika, stara rezbarija, a ispod nje visi uljanica ili kandilo. — Noć je. — Na trpezi gori *lukjèrnâr*, a na *kominu* visi *lùkijernica*.

POJAVA PRVA.

Pavo, Kata, Vlaho slijepi, Mare od poste, dvije ženice i dva stara mrnara.

(Svi sjede okolo trpeze ili blizu *komina*. Kata plete bječvu, a Mare od poste prede kuđelju. Na *kominu* plamsa oganj ispod kačulića, a do žerave grije se imbrik. Na trpezi gori *lukjernar*. Noć je. Čuje se katkad tutnjava daleke oluje. — Svi slušaju pomnjivo pjevanje slijepca, a žene kraj toga rade).

VLAHO SLIJEPI (pjeva).

Pa kad zora tek zarudi,
Kraljevna se njem' ukaza
Žutim cvijetom tu na grudi,
A posmijehom sred obraza.
„Što mi nosiš, o kraljice,
Od istoka, diko slavna?
Zar slobodu iz tamnice,
Ili glas, da smrt mi 'e spravna?“

MARIJA (naglo, zaustavljajući pjevanje). Muči! —

VLAHO. Što ti je?

MARIJA (prisluškujući). Još je daleko.

KATA. Vidiš, kako *lampa!* — (Pavu). Homo, Pavo, probudiće nam se djeca.

PAVO (mirno pušeći). Ne će, Kate.

KATE. Ne će, ne će?! Kako da ti je gospodin Bog *telegrafo* da će počekat, kad Vlaho dospije.

VLAHO. A ko ti govori, Kate, da ne će počekat? (Smijeh).

MARIJA. Prije nego dođe Jele, — posta ide.

PRVI MRNAR. Pridala nam je kuću, dokle se vrati od paroka, — pa hoćeš da je ostavimo? (Ljudi trznu ramenima).

PRVA ŽENICA. Pak što se dogodilo, Vlaho, s jadnijem kraljom od Granate?

VLAHO. Eh, da znaš! — Najprije ti mu je *prinčipesa* Marzantina dala žuti cvijet . . .

MARIJA (predući). Je li bila kapinika, Vlaho? (Smijeh).

KATA i ŽENICE (u smijehu). Mare! . . .

MARIJA (u šali). Nuti čuda! Naši su stari govorili: kad cavti kapinika, žene su . . .

PAVO. Naj slađe! (Smijeh).

MARIJA. Meštar je progovorio.

VLAHO. A Kata je umukla.

KATA. Usahô ti, vraže, jezik!

PRVA ŽENICA. Ala, Vlaho, *kantaj.* — —

PRVI MRNAR (prvoj ženici). Otkad si, Križe, u poeziji?

DRUGA ŽENICA. A otkad si ti u *dentileci?!*

MARIJA. Uf! — skladne čeljadi! — Čini mi se bit u Cavtatu.

PAVO. A kako je tamo, Mare?

MARIJA. Uživala sam ti bi 30 godišta, 4 mjeseca i 10 dana.

PRVI MRNAR. Bog ti prosvijetlio pamet, Mare!

MARIJA. *Parimenti*, meštre Jozo! (Smijeh). Kad ti u Cavtatu dadu kafu, tri puta se poklonu, a tri puta ti zafalu. (Oponašajući). „Gospo Vice, služite se!“ — „Oh! Gospo Tere, *veramente* prem ste dobri!“ — „Što govorite! to su Vaša skladna usta“. (Smijeh).

PRVA ŽENICA. *Altrocchè* vlastela!

MARIJA. Vlastela? Eh, da! — Prisjelo im jedanpùt, pa — sad muču i režu!

VLAHO. *De profundis clamavi!* Pustite mi vlastelu . . .

KATA. Nuti im *avokata!*

VLAHO. Kad bi niko ne brani, hoće slijepci. Dokle su nas oni vladali, svak nam se klanjô, — a sad nam se rugaju i *žbiri.*

PRVI MRNAR. U kam se uprli!

MARIJA (ide do *komina* i vadi imbrik s ognja). Iskipjeće nam kafa.

PAVO. Dokle se vrati Jele, dospij nam, Vlaho, onu pjesmu.

VLAHO (zakašlje, pak zapjeva).

Kad mu 'e djeva cv'jetak dala
I poljub'la usred lica,
Sred tamnice mirno 'e stala
Veleć: bjež'mo brže od tica!

PRVI MRNAR (poruglivo). Baš ti je stvorena za ovo lijepo vrijeme.

MARIJA. A kad ćeš ludovat, čâmpro moj? (Miješa kafu). Sunce je za posô, a daž' za razgovor.

KATA. Što znadu ljudi, Mare moja? — Ko bi krpio djeci bječve, da nema dugijeh noći?

MARIJA. A moja kuđelja? Ljeti spi, er noge vuku; — ma zimi! vidiš li kako je *famoza?!* Svaka dlaka suho zlato! Pa, lijepo joj je vruće; sluša kako vretence prede i Vlaha, što *kanta* stare pjesme o kralju i kraljici . . . eh! . . .

KATA. Eto nà! — I zla godina nekomu je dobra.

MARIJA (klimajući glavom). Eh! Kata moja! — Da nije tako, naj bolje bi bilo, da nas prva morina svijeh odnese.

PAVO (pušeći). Tako je, tako! —

MRNARI i ZENE (klimajući glavom). Tako je! — Tako je!

POJAVA DRUGA.

Prijašnji. Jele.

JELE (ulazi hitro kao vihar, zabubnuvši za sobom vrata, kroz koja je za čas uljegô dah oluje, ter ostane usred sobe, sakrivši lice rukama, kao da joj se zablještilo). Ah!

SVI (ustajući okolo nje). Jele!

VLAHO. Što te nosi?

JELE (otkrivajući strahovito blijedo lice, a rastvorene oči gledaju nepomično u groznu daljinu). Nevjera!

KATA. Dakle, — pravo ekvinocijo!

JELE (kao gori, pokazujući kao u snu tamo, daleko ispred sebe). Svi oblaci, sve bure sa četiri strane svijeta letu na nas. — (Trzne se i razgleda sve na okolo u strahu). — Do malo su tu! (Vjetar ječi i drma prozorom. Jele sjedne s'rvana, a sve joj ženice pomažu i tješe je).

PAVO (pošô je s mrnarima do prozora, te gleda u noć). Crno kako u paklu! (Sijevnu). A! — jeste li viđeli, što se diže tamo doli?

PRVI MRNAR. *Skontradura* od *pulenta*.

DRUGI MRNAR. To ti se zove *šiunada de majstro*.

PAVO (Jeli). Valjaće da dobro zabubaš *funjestre* i vrata. Moglo bi ti sve odnijet s vragom.

JELE (ustajući mirna, a umorna). Hoću, Pavo, — zakračunaću sve prije *skontradure*. (Mrnari i dalje gledaju u noć).

MARIJA (Jeli). Jesi li našla paroka?

JELE. Ne. Pošô je ispovidet nekoga.

VLAHO. Po ovemu bremenu!

KATA. Ko mrê, ne čeka, Vlaho moj!

JELE (za se, očajno). Ja čekam!

VLAHO (Jeli). Ivo ti je tamo. Umoran je od puta, pak se bacio na odar.

JELE (nehotice užasom, tiho). Jadno moje dijete!

PAVO. Popijmo kafu, pa homo! *No me gusta*, kako govoru Španjuli.

PRVI MRNAR. Jesi li vidio *bark* Amerikana?

DRUGI MRNAR. Zivine! — Prvi vjetar, a on ti je na kraju. —

JELE (ulila kafu u *kikare*). Služite se, meštre Pavo. I Vi, Jozo. — Ala, Martine! (Svi uzimlju kafu i polako srču).

MARIJA (srčući). Nema ti do kafe! Ja ti brez uje ni u raj.

KATA i ZENICE. Ni ja . . . ni ja.

JELE (Vlahu tiho). Jesi li govorio s Ivom?

VLAHO. Jesam. Pitô me, đe si bila jutros, kad te nije našô doma.

JELE (hitro, polako). A ti?

VLAHO. Rekô sam mu, da si pošla u paroka za neke siromahe.

JELE (još tiše). Strah me, Vlaho!

VLAHO. Moli! (Čuje se iz daleka grmljavina i vjetar. Marija i ženice se prikrstile. Jele pošla do sobe na desnu).

PAVO (vraća *kikaru*). U har ti, Jele! Valjaće mi noćas.

JELE (Pavu). Biće muke.

PAVO. Lasno nama. Cio bi te kako meni na Matapanu, kad sam tri dana i tri noći plivô, er mi je brod potonuo.

PRVI MRNAR. Pet puta sam vidio smrt u Očeanu Indijanom. — Eh! Jadan, ko je na moru!

DRUGI MRNAR. Šesnes' dana i šesnes' noći nosio nas *ciklon* od Inglitere do Azora, — a mi sve molili Boga, Bože prosti, da nas more proguta. (Ustaje klimajući glavom).

KATA. Dobro su rekli stari, da kruh pomorski ima sedam kora!

ŽENICE. Tako je, tako!

MARIJA (ustajući). Sve, što je živo, skrilo se, a mi na *divertimentu!* (Svi ustaju).

JELE (žurno). Ostanite! — Bolje zajedno, kad je nesreća povrh svijeh.

MARIJA. Moglo bi nas brijeme zatvorit, Jele! Pa što bi moj ríso?

PRVA ŽENICA. Sretna ti, Mare, da nemaš nego mačka!

MARIJA. *Kašpita!* I ja valja da nekoga imam. (Grmljavina).

DRUGA ŽENICA. Uzmite *ferále.* (Mrnari i Marija užižu svoje fenjere).

KATA. Sveti Vlaho, pomozi nas! Probudiće mi se djeca.

MARIJA. Bože prosti, ni da idemo na kolende.

SVI (medu sobom). *Adio*, Jele! — *Adio!* — Ako ti je što potreba, zovi nas! — Blažena Gospo, čuješ li? — *Bona sera* .... *Adio!* — Jadni pomorci! (Svi odlaze. Dokle se vrata otvore, buka je oluje glasnija. Kad se pak zatvore, opet je sve muklo).

POJAVA TRECA.

Vlaho, Jele, pak **Ivo.**

JELE (blijedim posmijehom). Eto, Vlaho, ti mi sam ostaješ.

VLAHO. Mala ti pomoć od slijepca.

JELE. Slijepa je i štica, koje se utopljenik hita.

VLAHO (izvadio kralješ, pak ga izmedu prsta niže). Ne budiš Iva?

JELE (stisne se do njega, bônim usklikom). Jadno moje dijete!

VLAHO. Zašto ga žališ?

JELE (u velikoj uzrujanosti tiho do Vlaha). Er su noćas i pomorci sretniji od njega, — er vjetar dohodi iz daleka, da guli stare hreke, — er sve se vraća, sve se plaća, kad kucne ura suda Božijega! (Zdvojno). Ah! da mi je umrijet, Vlaho!

GLAS IVA (iznutra). Mame! — Mame moja!

JELE (ustresla se). A! — jesi si čuo?

VLAHO. Ne budi luda! — Zove te u snu!

IVO (ulazi nekako naglo s desne. Ugledavši majku, radosnim uzdahom). Ah! tu si! —

JELE (hitro do njega). Zvô si me!

IVO (razgleda se na okolo kao iza sna). Čudno! Snijevô sam, da smo na brodu . . . —

JELE. Bićeš čuo grmljavinu.

IVO. Biće tako! — Grubi sni, a brez razloga.

JELE. Brez razloga?

IVO. Bilo mi je kako da *vijađamo* zajedno. Najedanput *temporo*, vjetar, daž'... pakô na brodu. Ja hoću da te pokrijem *fersatom*, da ne vidiš strahoću mora, ma . . . tebe nema, — nema više blizu mene... Ni da te vjetar odnio!

JELE (s prisiljenim smijehom). Čudno, čudno!

IVO. Ja sam te zvô, mame, — u snu.

JELE. Ja znam, što je to; — ti si gladan, e! — e! — Ali eno! nešto se kuha za moga Iva. — Neka samo uzavri. (Ide do *komina*).

IVO (Vlahu tiše). Je li bila majka u staroga?

VLAHO. *Para* mi se da nije.

IVO (kao gori). A zašto je tako blijeda?

VLAHO. Brijeme je ubija.

JELE (izvadila vina iz spreme, pak nosi staklenku na trpezu). Eto ti blaga Božijega. (Sijevanje i grmljavina).

IVO. To su *kanjuli!* (Ide do prozora). Ala se kupi!

VLAHO (Jeli). Ne ću, Jele. Večerô sam, a sad idem molit Boga.

IVO (dohodi do stola). Ako tebe Bog ne usliši, ne će nikoga, Vlaho!

VLAHO (odlazeći). Hoće ti majku, nevjerniče! (Ode).

POJAVA ČETVRTA.

Jele i Ivo.

IVO (sjedne do stola i prihvati kupicu vina. Pauza. On gleda majku i pije). Dobro ti je vino, majko!

JELE (zaokupljena okolo *komina).* Kako ne bi? pravi „Dingač". Donio ga Miho Stahurelo iz Rata.

IVO (naslonio se na trpezu). A što si mi činila ovo dva-tri dni — sama?

JELE (kao gori). Što se može po daždu, sinko? Tako! Krpila nešto bječava, pošla jedanput na misu, na večer bi mi došli susjedi na razgovor . . . eto . . . uprav ništa! — [Pauza].

IVO. Majko!

JELE (prigleda vrata i prozore, da li su dobro zatvorena). Što je?

IVO (prignuo se i napunio lulicu). Da znaš, koga sam vidio u gradu!

JELE. Koga?

IVO. Pera Smokovca! — znaš, onoga odrliju, koji je pošô prije 15 godišta u Ameriku. Ha, ha! — sad ti gradi *vilu* na Pilama.

JELE (zaustavila se, pa ga sa strane gleda pomnjivo). A što ti je rekô?

IVO (zapali lulicu nekako nehajno, pak prode kroz *kamaru* i nasloni se do *komina).* Svega i svašta. Pripovidio mi je, kako je dobio dinare. Ala se mučio, dokle je

uljegô kao *kumpanj* u veliku fabriku stearina! — Sad ima dvije kuće u Bostonu, a treću kupio u Mokošici od vlastele. — Pak, — znaš li, — što mi je još rekô?

JELE (bešćutno, ali ruke joj drhću). Što?

IVO. Zvô me, da pođem š njime u Ameriku.

JELE (kao gori nepomična). Ah!

IVO. Dava mi odmah dvije stotin' peča na godište, — da mu zapovijedam brodovima. Što govoriš?

JELE (ide do *komina*, pak prividno zabavljena poslom). Ne bi bilo naj gore.

IVO (dotrči do nje, da joj ugleda lice; prodirno). Ti bi me puštila, majko?!

JELE (prostodušno, skoro bešćutno). A zašto ne? — Svak ide za svojom srećom . . .

IVO (kao gori). Nešto se dogodilo, kad me ti šlješ u svijet! —

JELE (hoće da mu se istrgne). Što ti dohodi na pamet, ludove?

IVO (prodirnije). Mene ćeš privarit?! . . . A đe su ti oči? — Zašto mi bježu? (Tvrđe). Majko! Ne straši se! čovjek sam, — gledaj me, pak ću sve saznat . . .

JELE (pogledavši ga, otvoreno i mirno). Pa, kad saznaš sve?! —

IVO (pušta Jelu, — muklo). *On* ne će.

JELE (kao gori). Ne.

IVO. I — nema načina, da Anica bude moja?

JELE. Nema.

IVO (muklo). Ti si govorila s Franom?

JELE (za čas smetena, pak). Bio ko bio, — sve je isto.

IVO (zapanjen). Ah! (Predomislio se, pak tiše). On je, — on!

JELE (naglo). Ko?

IVO. Oni stari huncut! — Ona hala, što mi krade život i sreću! —

JELE (u strahu). Muči, muči! —

IVO (sve to naglije). A što kažu oni hajduci? — Da sam siromah, — da pošteno trudim i pošteno mislim, da baš za to nije za mene ći *pirata* . . .

JELE. Umiri se, Ivo, — taki je život.

IVO (kao gori). Da se umirim?! — Ah! — ti poznaš u meni dobra sina, meštra, čovjeka, koji ne bi smečio ni mrava; — — jes'! — ti poznaš tvoje dijete, — ma (šapćući) . . . da vidiš u dnu duše moje . . . pripala bi se.

JELE (gledajući ga neprestano, puna strahovitih slutnja). Što govoriš, Ivo?

IVO (strastveno). Ja nijesam dobar, kako ti misliš! — Kad mi ko nepravdu učini, kad mi ko ugrabi iz usta, što je po Bogu i po duši moje, — tad, majko, nešto mi se zavrti u moždanima, obruč od ognja veže mi čelo, i tad . . . tad bih ja . . . (Omamljen grozotom svoje misli, stane i prode u strahu rukom preko lica). Ah! — ne, ne — ne smijem rijet strašnu riječ. (S' rvan). Ti me razumiješ. (Sjedne slomljen od nutarnjega gnjeva). Kad bi u djetinjstvu štogod razbio od jeda, — ti bi rekla: „To ti je divlja očeva krv". Je li, majko? . . .

JELE (za se, okamenjena od straha). Jes', jes'! . . . Očeva krv, — proklestvo djece. (Trzne se i razgleda se na okolo, pak polako ide do Iva, ter, nasloniviš se na njegov stočić, govori mu tiho). Je li istina, da te zovu tamo doli u Ameriku?

IVO (kao gori). Jes'.

JELE (kao gori). Tad podi, sinko! . . . čekaću te.

IVO (upiljen u se). I ti me ćeraš, majko!

JELE. Šaljem te, da živeš! —

IVO (ustaje, zaokupljen svojom misli, ali tvrdim izrazom). Da ostavim sve, što je moje . . . da izgubim tebe i nju . . . a zašto? — er se nekomu prohtjelo ugrabit mi moje! — Ne! — To činu ženice, a ne ljudi. (Zaneseno). Ja ću u njih, — — pokazaću im, majko, ko je bolji, ko je ljepši, ko je mlađi, — ja oli oni stari dogon . . .

JELE (u velikoj uzrujanosti). Ti ne znaš, što govoriš! Sve je zaludu, sve je dospjelo, — ostavi ove tužne zemlje. — (Veliki udarac vjetra s grmljavinom. Vrata se i prozori drmaju).

IVO (prisluškuje i gleda prozor). Strahote!

JELE (iznemogla, ali nepomična). Zla godina kuca na naša vrata.

GLAS PAVA (iz daleka). Meštre Ivo! —

IVO. Ko je to?

JELE. U toj noći?

GLAS. Meštre Ivo! — otvori!

JELE. Ko to može bit?

IVO (ide do vrata). Neko zove u pomoć.

JELE. Nesreća je na moru. (Lupaju na srednja vrata).

IVO. Došli su gori. — Drži, majko, *funjestre;* mogô bi hi vjetar rastvoriti.

JELE (došla je do prozora, pak ga drži rukama). Pitaj, ko je. (Kucaju).

IVO. Ko si?

GLAS. Prijatelji, meštre Ivo.

IVO (otvarajući vrata). Na ovu uru!

POJAVA PETA.

Pavo, Niko i prijašnji.

PAVO (zamotan u pokrivaču od kaučuka vas mokar, držeći fenjer u ruci. Oluja šumi kroz otvorena vrata). Da nas Bog sačuva od ovakoga pakla!

IVO. Što ćeš?

PAVO. Eto tu, ovi gospar ište od tebe pomoć.

NIKO (ulazi, zamotan kô i Pavo, s fenjerom u ruci, ter zatvara za sobom vrata). Vrag ponio i ekvinocijo!

IVO (zadušenim usklikom, nazaduje. Za sebe). On!...

JELE (u strahovitom čudu zgrčila se sva do prozora. Za sebe). Smiluj mi se, Gospodine!

NIKO (skinuo kapu s glave). Oluja će mi razbit brod, ako ga ne privežu na kraj. — Živine! vezali ga ni da je bârčica!

IVO. I Vi ste došli amo!

NIKO. Govoru mi, da valjaš za desetericu!

IVO. Ima li koga na brodu?

NIKO. Ne znam! —

PAVO. Zaludu, meštre; svi su naši mrnari na kraju, da pomognu. More je uzavrelo kako gora, — sve leti, sve nosi...

NIKO. Daću ti što hoćeš, ako ga privedeš na kraj!

IVO (mrko). Ja ti ne poznam broda!...

NIKO. Ja ću s tobom.

JELE (kao gori, za se). Ah!

IVO (gledajući ga u lice). I niko drugi?

NIKO. Ne, niko!

IVO. Služi li ti alata?

NIKO. Donesi sjekiru, kliješta, gvožđa, sve što hoćeš. — Potreba je od svega.

PAVO. Valjaće *sikuro*, da razbijemo *arbule*.

IVO. Uputite se. Evo me!

JELE (za sebe). Suđeno je!

NIKO. *Bravo!* Junak si.

PAVO. Idemo zazvat *pilote*. (Izlaze obojica. Čuje se opet divlji dah oluje, dokle Ivo hitro ne zatvori vrata).

POJAVA ŠESTA.

Ivo i Jele.

IVO (zaustavlja se, slušajući njihove korake, kao zamamljen od prejake svjetlosti). Ko mi ga šlje? Vrag oli...

JELE (digla se s prozora, pa se nevidena polako šulja do vrata). Anđeli Božiji! Svi ga sad zakrilite!

IVO (pošô u svoju sobu, ter odma do vrata uzeo i donio kaučuk i fenjer, koji užiže u sobi). On i ja, i niko drugi! (Uzeo je do *komina* sjekiru). Sjekira je tu — oštra kako britva. On je rekô, da je donesem. (Razgleda se na okolo). Ko zna! — Služiće i nož. — (Našao je nož na trpezi; stavlja ga u *špag*. Sijevanje. Podigne glavu, pak ide do prozora). Crno, kako u grobu! — Brijeme za sud Božiji. (Razgledavajući se na okolo, muklim smijehom). Ha! ha! . . . more proždire — more čisti sve . . . (Uzimlje fenjer, kaučuk i sjekiru). Navuću se doli. Da me ne čuje! (Hoće da izide, ali ugleda majku, koja stoji nepomično, skrivajući izlaz. Ona je slijedila sa užasom što Ivo spravlja. Ivo se trgne, iznenaden i zlovoljan). Tu si!

JELE. Đe ćeš?

IVO. Zovu me, da vežem brod.

JELE. Na brodu biće ljudi.

IVO. Ljudi oslabili, a šteta velika.

JELE. Viša, — ako ti pođeš!

IVO (nestrpljivo). To su moji posli . . .

JELE. Bili bi tvoji, da te ne vodi zloća. —

IVO. Ti ne znaš, što govoriš.

JELE (zgrabila mu fenjer iz ruke, te ga podigla do lica mu, probadajući ga pogledima). Ti ideš, er će on sam s tobom do broda.

IVO (istrgne joj fenjer, ter osorno ide prama vratima). Dodijala si mi! — pušti me! —

JELE (zatrčala se do vrata, da mu brani izlaz). A ti prođi, — ako ti *basta!* —

IVO (stavlja fenjer na tle, baca kaučuk, pak gnjevno, pridušeno, skoro brutalno). Digni se otole! . . . tako ti! . . .

JELE (kao gori). Otkad u ovoj kući ima ubojicâ?!

IVO (planuvši). Lažeš! — Ubojica je on, ubojica moga života. — Oh! Digni se, digni se, . . . da te ne tegnem, majko! —

JELE (baca mu se oko vrata u skrajnjoj muci, te ga vodi usred sobe). Ne — ne, ti ne ćeš izit, dokle sam ja živa. Ivo, sinko, sunce moje! — ostani s majkom, na dvoru je pakô. — (On hoće da joj se istrgne). Ne — Tako ti majčinoga mlijeka! — Ostani, sinko, u kućici našoj — u raju našemu. (Spuzla se do tli i uhitila mu koljena). Za muke Gospodinove, ne bježi, sinko, u crnu noć!

IVO (neodlučan, diže majku). Što si se smela? — muči — vratiću se! — — —

JELE (zagrljeua oko njegova vrata). Neka sa topi brod — neka pođe sam — doće i njegov čas; ali ti, moje dijete, ti . . .

GLAS (iz daleka). Meštre Ivo! —

IVO (istrgne se od majke, pak zgrabi sjekiru, što je ostavio do stolice). Čuješ li? zovu me. — Žene je strah, a ne mene.

JELE (zalećela se do vrata i raširila ruke kako raspelo). Ti ne ćeš izit.

IVO (do nje muklo). Zašto ga braniš?

JELE (kako na križu). Er si mu sin!

IVO (pada mu odjeća i sjekira: on ostane glupim, rastvorenim zenicama i ustima, pa nazaduje od majke kao od kakvog strašila). On — moj . . . (Vrisnuvši). O! ne — ti lažeš — ti hoćeš, da ja ostanem. (Zgrabio majku i doveo ju je u sredinu, ispitujući joj lice pogledima). Majko! — majko! — ti si sad crnja od ove noći! . . . Govori . . . reci — ti nijesi udovica . . .

JELE (blijeda i tvrda kako hrid). Ne!

IVO. Dakle? — On ti je muž? . . . .

JELE. Ne!

IVO (pušta je iz ruku, pa rukama u kose kao izvan sebe). Ti . . . ti . . . ti si njegova . . .

JELE (kao gori) Začeh te š njime u grijehu, — i više ga nigda ne viđeh!

IVO (strašnim usklikom). Ah! . . . gade . . . gade! (Pada do stola, pa skrije glavu u laktima. — Óluja zavija i drma kućom. — Ivo strahovito plače).

JELE (stresla se i došla do njega. Nadnaravnom hrabrosti, ali priprosto, duboko, izrazito, kao da se sve njezino biće izlijeva u skrajnjoj žrtvi). Je li, sinko, ovo smrtni čas — oli spasenje, — ne znam. Samo ćutim, — da sam na križu propeta — i da si ti sad — moj skrajnji sud. Da ti rečem, da sam ljubila, kako Anica tvoja, mladića dobra i poštena — slagala bih. On je bio samo mlad i — lijep. Ja? — Dobra, ludna, sama s bolesnom majkom. Jedanput donio mi prsten i rekô mi: Sad smo vjerenici. (Zgraža se, pak tiše). One je noći on ostô sa mnom. (Pauza. Vjetar jauče. Jele prodrhnu, pak nastavi još tiše, još bliže do Iva, koji se ne miče). Grijeh je moj bio grk kako pelin. Sve sam nešto čekala i strašila se. I došô je čas, kad mi ribar donese njegovu knjigu: „Pozdravljam te, — idem u Ameriku; — zaboravi me!“ Što se sa mnom dogodilo, — ne znam. Našli me na pola mrtvu na tlima. Osmi dan probudila se i zazvala: „Majko!“ — Ona mi ne odgovori. — Bili su je ponijeli ispod čempresâ! . . . (Pokrije lice rukama, ali samo za čas, jer odmah nastavlja sve to dublje, odlučnije, izrazitije). U to si zakucô ti u utrobi mojoj, — ti, dijete sramote, dijete jada, dijete plača, — moje dijete! Kad sam ozdravila, prodala sam kućicu, pošla u Konavle, bježala kako živina, da me niko i ne vidi. — Svijet ne prašta djevojačke grijehe! Pretužni — a preblaženi čas kucne. Ti si došo na svijet, a ja se navukla u crno, da te ljudi ne prokunu. Bila je noć ekvinocija — kako danas, kad sam poslušala paroka i pribjegla u ovi naš mali, skriveni *porat*. — Eto dvadeset i sedam godišta . . . što si . . . majčin sin. Za tebe moje molitve, moje suze, moji

žulji, moj glad, — za tebe sve! Iz prsi ove grešnice isisô si sve, što je u meni još bilo poštenja i straha Božijega. Moje si dijete, — samo moje! Iz krvi, iz utrobe, iz plača moga, a . . . ono, što si sad bio zámislio . . . došlo ti je znaš otkle? . . . (tiho do njega). Iz njegove lupeške krvi! . . . (S' rvana; ledeni je znoj probija). Sad znaš sve, kako Gospodin Bog; — sad pođi, — bježi — ubij ga! (Pala bi, ali ima još snage, da se uhvati za stočić i ostane uspravljena. Bljesak i jecanje vjetra).

IVO (ustaje, mrk, nesmiljena lica. Pogleda majku, pak nehotice nazaduje, kao da je se zgraža; zadušeno). Zašto si mi otkrila svu tu sramotu?

JELE (gledajući ga neprestano). Čio si ubit čovjeka!

IVO (kruto). A ti si ubila mene! (Nesmiljeno). Ubila si sram i čast i moj pošteni trud! Zadušila si sve, što je dobra u mojoj duši . . . ubila si, — — ubila si mene!

JELE (u čudu, u strahu, u neizmjernoj hlepnji). Ivo moj! — majka sam! — — majka od sedam bolesti! — Ah! govori, govori . . . tako ti križa Božijega — reci samo riječ . . .

IVO (suludim pogledom, r' vajući se s njome). Čuješ li more? — zove me; — onamo je sad moj život, — moja duša! — —

JELE (grčevito oko njega). Majka sam, majka! O! Samo jednu, i spaseni smo . . .

IVO. Ne mogu, ne! — More će očistit vas ovi gad. — (Istrgnuvši se). Na dvor iz ove sramote — na dvor! — (Pobjegne kroz srednja vrata).

POJAVA SEDMA.

JELE (sama. Čim je Ivo otvorio srednja vrata i pobjegao, — oluja rastvori prozor, a urnebes mora, vjetra, bljeska i grmljavine ude u sobu, da je raznese. Svijeće se na *kominu* udunu, vatra zaprska. Kroz prozor ulazi slap morski, koji poplavi skoro cijelu

sobu. — Kulminacija ekvinocija. — Čuje se daleko zvono i lelek ljudi na škaru. — Jele ostala, čim joj Ivo pobjegao, kao od kamena, za tim objema rukama obuhvati se za sljedu glavu. Hoće do vrata, ali vjetar joj diže glas i dah. Teturajući, boreći se sa urnebesom, koji je bacio sve, što je na okolo stalo, dođe do rastvorenih vrata. ter užasnim urlikom, tako da nadviče razjarenu prirodu, rukama protegnutim prema crnoj noći, zove). Ivo!... Ivo!... Ivo!...

POJAVA OSMA.
Vlaho i Jele.

VLAHO (ulazi s lijeve). Jele! Jele! — što je to?... Jele!

JELE (čula ga je. Okrene se, te ga ugleda u plamenu bljeska. Kao mahnita dotrči do njega, te ga dovuče do sredine. Bijele kose lete u oluji). Dođi! Dođi! Noćas ćeš viđet i ti, slijepče! Pobjegô je, znaš, pobjegô! — ostavio majku mučenicu, — zgadila sam mu se ja... ja...

VLAHO (ogrli je, kao da je hoće obraniti). Ti snijevaš, Jele!... spomeni se Boga!

JELE (kao gori). Ne ću...ne ću! Moje riječi pretvaraju se u proklestvo. Ne vidiš li, da je nevjera došla, raznijela mi kuću, odnijela mi sina!? Razumiješ li? — sina! A znaš li, zašto me ostavlja? Er sam ga nosila u utrobi brez blagosova. — Ha, ha!... za to, za to!... (Sasvim izvan sebe, pokazujući oluju, koja je raznijela svu sobu). Čuješ li kučku, kako laje u crnoj noći?!... Ona je!... Ona! — Oh! — — — Neharnos', neharnos', — pusto joj ime! (Pada kao mrtva na tle. Vlaho dotetura do prozora, silomice ga zatvori, za tim pođe do vrata, zaključa ih, pa, tapkajući sve na okolo, dođe do Jele i podiže je bržljivo, milo).

VLAHO. Jele... dig' se! — Valja noćas molit za pomorce!...

JELE (ustaje polako, pak razgleda sve na okolo, a lice kao da je izgubilo svaki trag spominjanja. Oluja šumi udaljeno, zadušeno. S velikim smilovanjem). U! jadni — jadni! — Sami usred mora! (Ide polako do *komina*, i oči plamte u nevid).

VLAHO (prodirljivo). I oni nemadu nikoga, — i oni su ostavljeni, — i oni sad umiru u prevelikoj muci.

JELE (sveđ kao u snu; užegla je svijeću do *kómina*). Jadne im majke! Koliko ih sad prede crnu vunu!... (Zaboravljeno). Valja užeć i svijeće za pomorce; je li, Vlaho? —

VLAHO. Jes', moja Jele.

JELE (tiho, užiže uljenicu, koja visi pred Gospom na zidu, pak stisnutijeh, bônijeh usana klekne ispred slike, ter govori molitvu dubokim glasom, automatski, izgubljenim pogledom). „Marijo, majko Božija, zvijezdo mora". — (Zaboravlja riječi. Nemirno, zdvojno). Ne . . . ne . . . — nije ova . . .

VLAHO (blizu nje, nadovezujući joj prodirno izgubljene misli). „Čuvaj, pomozi! . . ."

JELE (kao gori, slijedeći trak svjetlosti). Jes'! jes'! „I pomorca na moru, — i sužnjika u sužnjici, — i nevoljnika u nevolji, — i starca u starosti, — i nejaka u nejakosti — — i — i — —" (držćući, pak prema slici, kao da će misao odatle briznuti. Šapćući). O! . . . reci . . . jednu samu . . .

VLAHO (kao gori). „A ko je junak u tuzi i nevolji . . ."

JELE (vapajnom molitvom, koja brizne iz probudenih uspomena)... „da bi se tuge izbavio — i — majci vratio." (Otvorila su se vrata. Ivo uljegô slomljen, mokar, blijed. Kad čuje molitvu, zaustavio se do praga).

IVO (poniknuto, duboko). Amen!

JELE (zadrhtala, uspravila se, pa se obrnula. Ugledavši sina, usklikom protegne ruke prema njemu, ali, došavši mu blizu, nazaduje pa nehotice prigne koljeno, šapćući). Prosti!

IVO (zatrči se do nje, pa, rašivši ruke, uzdigne je te velikim glasom zavapi). Majko moja!

JELE (pada mu u naručaj, i oboje silno proplaču, držeći se zagrljeni. Vlaho klekne i moli tiho u zakutku. Oluja se gubi u daljinu).

Zavjesa polako pada.

PRIKAZA ČETVRTA.

Šuński, bregoviti kraj sa crkvicom sv. Nikole na hridi. Crkva je u romanskome stilu. a okružena je gordim čempresima, između kojih se vidi tamni zadak masiinove šume i borâ. Tik do crkve na desnoj strani pozornice malo groblje, zaraščeno brštanom, rusmarinom i divljim ružama. Ploče su grobova tamno-sive, starinske. Na lijevu dižu se iz dubina morskijeh visoke hridi, pune vrijesa i agava. Ispod njih kamenita, niska sjedala. Kroz zarez brda i čempresa vidi se daleki rub malakitne pučine. Na kraju se stislo zelenilo brijega i stabala, otkud slazi puteljak u nevid. Sunce sjaje, a nebo tamno-modro.

Prije nego se zavjesa digla, nevidljive orgulje uzdišu kratko preludije. To ima da naglasi svakome, da je u crkvi sv. Nikole „blagoslov". Na koncu zazvoni iza zavjese zvonce dugo, svečano kao sved na „podizanje"; orgulje se gube malo po malo, a zavjesa otkriva polako predjeo. Ispred crkve ljudi i žene kleče i mole, a Vlaho slijepi baš prestaje da zvoni. — Do grobišta naslonio se grobar na motiku i skinuo kapu. — Čim je zavjesa sasvijem podignuta, prestaje muzika. Ljudi ustaju i narod počinje izlaziti u raznijem grupama, tiho i pobožno, iz crkve.

POJAVA PRVA.

Pavo, Kata, Marija od poste, Vlaho slijepi, grobar, ženice, mladići, djeca, mrnari, puk, za tim **Jele i Ivo.**

PAVO (izlazeći s Katom i s Marijom iz crkvice, zaustavlja se ispred Vlaha, koji je dospio zvoniti). Nigda ljepše *funcioni*, Vlaho!

KATA. Pribrojila sam 72 svijeće na velikomu otaru.

MARIJA. Vidi se, da ti je kanulo u *špag* i zlata iz Amerike.

VLAHO. Sve se pritvorilo u blagosov za naše putnike. (Ulazi u crkvu).

KATA (silazeći niz pozornicu s ostalijem narodom, Mariji). A jesi li viđela Jelu?

MARIJA. Ajme, ne govòri! — Sve mi se privrnulo.

PAVO. Psst! to nijesu naši posli. Ivo ide za malo, pa će se vratit po majku.

GROBAR (naprtivši grm šušnja na pleća, govori djetetu izmedu grobova). A sad homo! Drugi put, kad dođeš, valja da naučiš *legat* velika i mala slova. — (Slazi s groblšta noseći motiku u ruci).

MARIJA (grobaru). Nu ti Antuna iz njegove baštine!

GROBAR. Očistio sam je od „ekvinocija!"

MARIJA (grobaru). A je li ti što slomio te tvoje čemprese?

GROBAR. Slomio?!... Da? Očistio im je samo suhe grane.

KATA (gledajući čemprese). Sve što hi više gledam, — činu mi se sve to viši — sve to crnji!

GROBAR (gledajući ih blaženo). A kako ne bi?!... Usadio sam im u žilama toliko čeljadi! — S vragom! valja nešto da iznikne. — E! e!... a sad... (Ostavlja motiku na sjedalu kraj grobišta). Eto ti tu! — Neka me čeka! — Imam sutra kopat nešto groba za siromahe, a sad — *adio!* (Odlazi s djetetom za ruku).

KATA (umukla, pak se u nj zagledala). Bože prosti, — reklo bi se, da je sretan!

MARIJA. A zašto ne bi?! — Crv kô crv! —

PAVO (Kati i Mariji). Eto Jele! — pomozite joj!

KATA i MARIJA. O! jadnica! (Jele i Ivo izlaze iz crkve. Ivo je u tamnome odijelu, s pomorskom kapom na glavi. Jele nekako u svečanijem odijelu. Oboje se drže za ruku. Mučaljivi, mirni slaze niz *skaline*. Kata i Marija idu im u susret, pak se rukuju s njome).

PAVO (Jeli u šali, ali ganut). *Coraggio, Nina; pazienza, Carolina!*

JELE. Ne straši se, Pavo. Ko ćuti, ćuti do kraja! (Pavo se odaleči sa ženama).

IVO. Viđi, majko, da prinesu stvari na brod. Ja imam još uzet *karte*.

JELE. Idem, idem. — (Vraća se, pa ga uzme za ruku, gledajući ga mirno u oči). Ivo! . . .

IVO (smiješeći se, a milujući majku). Sveđ isto pitanje — isti strah, je li? Ne, majko, — ne! Nevjera je prošla, a zima je — tu, vedra, hladna i tiha, kako naša volja. Brijeme je došlo da zgradimo novu kuću...

JELE (nemirna, tiho). A zašto ideš s njegovijem brodom?

IVO (porugljivo). Zove se „Sloboda". (Tiše). Ne straši se, majko. Sve sam zaboravio. (Smiješeći se). A znaš li, kako ću te privezat do Amerike? Uzeću *kartu* i za tebe i pridaću ti je, da budeš sveđ spravna, kad te zazovem! (Vlaho izlazi iz crkve i zvoni). Što je to?

JELE. Neko je umro?

SVI (približe se do crkve, ispitujući). Što je? — Što to klečaju? (Otvore se crkvena vrata).

POJAVA DRUGA.

Parok, starci i prijašnji, za tim **Anica i Frano.**

PAROK (izlazi iz crkve, dohodi do *skalina*, okružen starcima, ter glasno govori). Po starijem zakonima ove slavne dubrovačke zemlje neka znadu svi, veliki i mali, bo-

gati i tužni, svi, koji trpu nepravdu i vapu milosrđe, da je danas osmi dan iza Sv. Mihajla, — dan Božijega suda.

STARCI (u žamoru). Danas je, danas! —

PAROK. S pomoći Gospodina Boga, sudiće starci ovoga puka svakomu, bilo u životu, bilo u smrti, bilo u pravdi, bilo u krivdi. Ko kuca, otvoriće mu se, — ko pita, daće mu se.

STARCI (okolo paroka). Amen! (Parok i starci ulaze u crkvu i zatvaraju vrata).

VLAHO SLIJEPI (slazeći niz *skaline* iz crkve). Jeste li čuli? Tu ne služi ni *đandarama*, ni *avokata*, ni *žbira!* — (Smijeh).

PAVO. Jedino je još to, što nam je ostalo od stare slobode.

JELE (Ivu). Da smo pitali sud u našoj tuzi?

IVO. Ne služi, majko! Osudili smo se mi sami. (Ugleda Frana i Anicu, koji ulaze s desna). A!

JELE. Što ti je?

IVO (muklo). Vidiš! — došla je! —

FRANO (Anici, skoro porugljivo). A sad — *liberamênte* možeš ga pozdravit! (Odalečuje se s mladićima).

JELE (Ivu). Budi joj milostiv!

IVO (Jeli). Je li ona bila sa mnom?

MARIJA (Kati i Vlahu). Kad vidim onega staroga, ja bih mu još nešto poslala . . .

VLAHO. Možeš *rivâlsu!* . . . (Smijeh. Jele im se približila).

ANICA (u strahu, tužno, hitro, približila se Ivu i stavila mu držćući ruku na rame). A meni, — ništa?

IVO (nazaduje nehotice, nešto u jedu i u žalosti). Došla si, da mi se rugaš!

ANICA (u velikoj tuzi). A što ću?! Slomio me, er sam slaba.

IVO (muklo). Reci: „Draže mi je zlato, nego poštenje“!

ANICA (zgraža se i sakrije lice rukama). Ah! . . .

MARIJA (dotrčala, pak je drži, da ne padne). Ajme! ćerce! . . . (Ivu muklo). Hoćeš li je ubit? . . .

DJECA i MLADIĆI (trčeći i vičući odozdo). Evo ga!... evo ga! . . .

POJAVA TRECA.

Niko i prijašnji.

NIKO (ulazi iz sredine, a za njime rulja čeljadi. Vesco, zapljehan). Ala mi posla! — Da ga sad vidite! — *Caramba*! — čini se *vapor* Lojda. (Dijeli *biljete*). Eto vam, djeco! . . . A sad brzo! — Sve je spravno. Stavio sam vaš *bagalj* ù *štivu*. Ne manjka ni *bokun!* — Ukažite *biljete* kapetanu . . . pa eto vas tu. Zà *kvarat* ure i vi ste se uputili! . . .

MLADIĆI (zapjevaju, pak odlaze pozdravljajući). Oj! . . . — Oj! . . . (Čuje se tihi lelek rodbine, pak svi odlaze na dno).

IVO (približio se mirno Niku, s rukama u *špagu*). Biće Vam rekô gospar dum Mato — i ja ću u Ameriku!

NIKO (ugledavši ga, posprdno). Ah! ti si, meštre! — *Ma brâvo!* Imam ti još zafalit, što si me one noći pomogô! Eh! ako ste svi taki junaci . . .

IVO (kao gori). Jedva što ste pošli, ekvinocijo mi je raznijelo kuću.

NIKO. A meni je bacilo brod na kraj. (Osorno). To je, kad se čovjek uzda u take . . . *Dunkve!* . . . Ideš, — a đe?

IVO. U *San Frančisko*.

NIKO (piše nešto u bilježnici). Sam?

IVO. Daj mi dva *biljeta*: — za mene i za majku.

NIKO (pišući). Meštar Ivo — a? Kako se zoveš?

IVO (prosto, skoro nehajno). Piši: Ivo Ledinić i majka Jele, pokojnoga kapetana Paska ći.

NIKO (trzne se. Ruke mu zadrhtale. Polako podiže glavu, bljed, presenećen. Dug, strašan pogled. Za tim zadušeno, gledajući ga u lice). Ti . . . Ti si ? ! . . .

IVO (kao gori). Jelin sin.

NIKO (muklo, tik njega). Lažeš !

IVO (zgrabivši ga za ruku, još tiše). Reci još jedan put ! . . .

NIKO (trzajući se, da izvadi ruku). Gledaj dobro ! — Ti ne znaš ! — —

IVO (prezirno mu odrine ruku, a sved poluglasno). Zafali Bogu, da znam !

NIKO (grčevito razdere dva *biljeta* iz bilježnice, pa u velikoj smetnji). Zašto ideš ?

IVO (muklo, oko u oko). Idem — da me ne uvedeš opet u napas' ! (Istrgne mu iz ruke *biljete*, pa se polako i mirno odalečuje).

NIKO (gledajući ga neprestano, pun gnjeva, za sebe). On je ! — on ! —

FRANO (za sebe). Da mu je što rekô !

GLAS (iz daleka). Ko je od broda, neka se miče. (Žamor puka. Pavo, Kata, Marija, Vlaho ulaze, prateći Jelu).

JELE (pada u naručaj sina, zavapivši). Ivo moj ! (Jele odlazi, držeći zagrljena sina. Svi je prate. Sam Niko ostade nepomičan, gledajući taj rastanak. Frano mu se približi, ter veselo lupka štapom o zemlju).

NIKO (mrko i zlobno). Da ga zadržim ? Ne ! — Ubio bi me ! (Hoće da ide na dno, pa se zaustavlja). Neka ide ! (Ode s desne).

POJAVA ČETVRTA.

Jele sama, pak **Anica.**

JELE (ulazi odozdo skoro trčeći. S' rvana je u velikoj nutarnjoj muci. Došla je do sred raskrsnice, pak baca pogled pun molitve na crkvu. Čuje se još slabo pjevanje putnika, koje do malo sasvijem prestane. Jele došla do zida, odakle se vidi more, i tu se

nasloni, uzdahnuvši duboko). Ah! — Ne! — nijesam više mogla! Još čas — pa bih bila zavikala: „Ma ne vidiš, Ivo, da mrêm?! — Ostani!“ — (Skrije za čas lice rukama).

ANICA (zamotana u nešto ubručića, s malim zamotkom u ruci, dolazi s lijeve, trčeći u strahu i razgledavajući se sve na okolo). O! — Bože moj! — hoću li doć na brijeme? . . .

JELE (se obrne, ugleda je i zaviče muklo). Anica!

ANICA (prestrašena). Jele! — (Hoće da bježi, ali se predomisli i najedanput obrne se neizrecivim, blaženim posmijehom). Što ćeš, Jele, da ti rečem sinu?

JELE (začuđena). Ivu? — (Stavi se, usklikne i zgrabi Anicu). Ti bježiš! — —

ANICA (muklo, a sve hitro). Jes'!

JELE. Š njime?

ANICA. Rekô mi je, da volim zlato nego li poštenje! . . .

JELE (u velikoj uzrujanosti). Svijet će te pripoznat!... — uhitit. — A jadan ti ćaće?!. . . O! . . . dijete moje! . . . promisli — promisli . . .

ANICA (očajno). Promisli ti, da ću do osam dana biti Nikova žena! . . .

JELE (usklikom). O! to pak ne! (Diže sa sebe mahramu i šal što je pokrivaju, pa preoblačiva Anicu). Evo ti moje haljine! — Ne, ne će te poznat! — Trči, bježi, docna je. Išti Mariju; ona će te uvuć u brod. — (Hitro). A! da ne zaboravim . . . (Vadi iz njedara *kartu* od prolaza). Ukaži Ivu ovo i reci mu: majka me poslala. (Poljubi je, žarko). Trči . . . bjež'! . . .

ANICA (trči do dna, pak, prije nego nestane). Majko! — biće ti sretan! — (Ode trčeći).

POJAVA PETA.

Jele, pak **Niko.**

JELE (uzrujana, uznesena, hoće hrlo da side niz pozornicu prema strani, odakle se more vidi). Bože moj! . . . samo da dođe na brijeme! — — — (Ugledavši Nika, koji dolazi s desne). A! — sad i on?! . . . (Nazaduje, pljeći mrko u Nika). Pa neka! — Danas ili nigda! —

NIKO (uljegao nekako smrknut. Sve nešto traži. Htio bi na dno, ali Jele mu je na putu. Pripoznao je, pa se zlovoljno, naglo zaustavio. Prezirno, izazovno). Ha! Đe su ti danas proklestva, Jele?

JELE (izlazi polako, podbočena, a posprdnim smiješkom). A što će mi više, kad hi je uslišô Bog?! . . .

NIKO. Svekolike?

JELE (triumfalno, naglo). Svekolike!

NIKO (približio joj se sasvijem, pa zlobnim izražajem, a rukama u džepu). Čujmo, *dunkve!...* Ta tvoja osveta... đe je?

JELE (pokazujući pučinu). Tamo!

NIKO (nešto ga kosnulo, pa lice u lice, brutalno). Manje *ćakûlâ!* . . . to hoće rijet? . . .

JELE (riječ po riječ, tik do uha mu). Hoće rijet, da Bog ne plaća svake subote! . . . Hoće rijet i to, da ćeš s te hridi, — tu, — viđet do mala *tvoju* „Slobodu" krcatu *moje* sreće! . . .

NIKO (bljeskom gnjeva, razumio je, pa zaviče). Ah! . . . Anica! . . . pobjegla je?! . . .

JELE (u jedan hrepet strahovitog smijeha, koji odjekuje po svemu kraju, kao Hosana slavlja). Jes'! . . . jes'! . . . pobjegla! . . . Ha! Ha! Ha! . . .

NIKO (onijemio, prekrstio ruke, zagledavši se u Jelu). I ti se smiješ?!

JELE (u neobuzdanome, skoro nečovječnome veselju). Smijem se! . . . smijem! . . . i još tebi ù *facu!* . . . Ha! ha! ha! . . . Promisli samo! — Vas život u strahu, u tuzi, u jadu, — pa sve te sramote, siromaštva, plač — brez kraja ni konca! — A sad?! . . O! ne!... ti ne znaš, što je lijepa, što je zdrava, što je velika ova rados' siromaha, koja ti se smije, — koja se ruga tebi i tvojijem gnusnijem, lupeškijem milijunima! — — —

NIKO (kao gori, a lice mu sve više potamnjelo). Ah! — *Dunkve* tako! . . . *Brâvo* da! . . . Ma . . . (približio joj se, pa je zgrabio za ruku) . . . ma . . . ako hoćeš, da

gledam osvetu tvoju, valjaće da i ti dođeš dò *pôrta* sa mnom, da saznaš, ko će se vratit do koji dan ovamo, vezan, u tamnicu . . .

JELE (protrnula od užasa). Ne! . . . ne — ti ne ćeš to učinit! . . .

NIKO (kao gori). Ne?! . . . *Anzi,* vidiš! . . . hoću da *subito* prijavim oblasti, ko krade djevojčice u bogatog oca . . . (Hoće da je vuče za sobom). Ha! ha! — dođi! . . . dođi! . . . biće sad pravoga smijeha, ti, jadna osveto siromaha! . . .

JELE (pala na koljena ispred njega, u velikome strahu). Ah! . . . Nemoj, Niko! pušti ga! . . . pušti! . . . Eto — ubij mene, — ma neka on bude sretan . . .

NIKO (trgnuo se nad njome, pa joj baca svu zloću u lice). Ne! — Hoću da mu se bezočne oči isprid mene prignu! (Jele se malo po malo podigla, pa nazaduje do grobišta, praćena nesmiljenom njegovom prijetnjom). Ha! ha! Nijesi li ti sama rekla, da mi je sin? . . . I jes'! . . . jes'! . . . pripoznô sam u njemu tu moju prokletu krv! . . . Pa za to . . . baš za to hoću da i on bude što i ja: Hala! . . . Hala! . . .

JELE (teturajući natražice, pala je na *mirac* grobišta i s objema rukama tegnula hladno gvožde položene grobareve motike. Plamen krvi potamnio joj vid. Nevidena zgrábi oruđe i drži ga skrivenâ, pa, kad je došao Niko sve do nje, — ona se podigla strahovita, al' mirna i tvrda, pa tupim, dubokim, udesnim glasom). Tako ti Gospodinove muke! Je li ti to zadnja, Niko? . . .

NIKO (hoće baš da je zgrabi). *Altrocchè!* zadnja... i prizadnja, Jele! . . .

JELE (kao munja, zamahnula motikom, pa ga pogodila posred glave). I bila ti taka!

NIKO (zaurliče i pade za zemlju mrtav).

JELE (podigla opet motiku, pa ostala nad njime kako andeo osvete. A najednom baci je daleko od sebe i prigne se do

njega, pa bijesno). Tako!... tako!... umri! — — (Slijedi požudnim, groznim zadovoljstvom zadnje trzanje Nika). A!... i ti se, dakle, mučiš!... (Ustajući naglo). Oh! — i pravedno je! — — (Prodrhne, prode rukama preko čela, pa se u tišini zanijemljene naravi osvješćuje). Ja?!... ja?!... (Ugleda Nika, vrisne i bježi od užasa). Mrtav?... Ne!... nije... nije... (Trči, kao da je mrtvac slijedi, sve do crkvice. Pomamno lupa na vrata). — Otvorite!... čujte me!... (Vrata se ne otvaraju, i ona u silnome strahu uhvati konop i počne zvoniti zvono). Ajme!... pomozite!... ljudi Božiji!... pomozite! — — —

POJAVA ŠESTA.

Frano i prvašnja, pak **svi** osim **Iva** i **Anice.**

FRANO (dohodi hrlo s lijeve. Vas u čudu). Ko zove Božiji sud? — (Ugledao Jelu). Jele?... ti!...

JELE (slazi niz *skaline*, a pogled, pun strahote, viri tamo, gdje leži Niko). Muči!... Da me ne čuje Ivo!...

FRANO (vidi mrtvaca. Kao gromom ošinut, vikne). Niko!... (Jedva mu se približava, vas drhtav i pristrašen). Na zemlji?!... Vas krvav!... (Opazivši da je mrtav). Strahote! — Mrtav! (Prama Jeli u skrajnjemu paroksizmu). Ti?!... prokleta kučko!... (Trči na donje raskršće i viče u sav glas narodu, koji je već počeo dolaziti na poziv zvona). Ubila ga!... Ubila ga!... (Sa svijeh strana vrvi narod, a s njime Pavo, Kate, Marija, Vlaho. Ujedno se otvaraju vrata od crkve, otkle se pokazuje parok i starci).

NAROD (bučeći). Što je?... Ko zove sud dobrijeh ljudi? — Jele?! —

FRANO (kao gori). Ubila ga!... eno... eno... gledajte! — Mrtav je Niko!...

NAROD (velikim glasom). Ubila Nika!... Majko Božija! smiluj nam se!... Prebila ga kako vola!...

JEDAN MRNAR (trči odozdo vas zapijehan, pa sve do Frana). Gosparu!... Ajme!... pobjegla Vam je s brodom Anica!...

FRANO (brez glasa, brez daha). A! Pobjegla?!... (Prema parcku). I to... i to je učinila ova prokletica!... (Hoće da na nju navali, ali ga zadržavaju susjedi).

MARIJA (Franu). Lažeš, kapetane! — spasila se od tebe, da ne umre kako i pokojna joj majka! — A ja... znaš... ja, ona od *poste*,... poslala sam ti je *per rivalsa!*

FRANO (u silnome gnjevu, jer ga drže sa svijeh strana). Zmije!... Živine!... Ubojice!... Puštite me! — —

NAROD. Na se!... Mučite!... Sud dobrijeh ljudi neka govori!...

PAROK (ulazeći sa crkvenijeh vrata, Jeli). Ispoviđi tvoj grijeh, — nesretna dušo! — —

JELE (sama usred svijeta, klekne ispred paroka, poljubi zemlju i govori duboko, skoro bešćutno). Ispovijedam se Bogu svemogućemu i vama ljudima dobre volje! — Ovi čovjek, što tu leži, privario me u mladosti, mučio u starosti, pa još u skrajnji čas ćio zatvorit kako lupeža i ugrabit mu dragu... njemu — Ivu — sinu svome!

SVI. Ivo mu je sin?!... Strahoćo!...

JELE (kao gori, prodirno). Tako mi sunca Božijega, za to, i za ništa drugo, ubila sam Nika Marinovića — a vi, braćo, sudite kako zakon pita! — (Poljubi opet zemlju, pa ostane klečeći).

FRANO (planuvši). Kamenujte je!... kamenujte!...

NAROD (silovito, uzbunjeno). Muči! — Judita je ovo! — Krvnik je bio! — Otole!... otole!... Ponesite ga! — — prokleće vam zemlju!... (Nekolicina naprtila mrtvo tijelo, pa ga nose iza grobišta).

PAROK (dolazi naprijed, prekrstivši se. Svi se otkrivaju). U ime Boga i svetoga Vlaha, sudimo danas, da je žena ova u pravdi Božijoj ubila krvnika za čast i

sreću djeteta svoga! Za to neka žive! (Žamore sve ženice okolo Jele, koja skoro malakše. Frano kao bijesan bježi s lijeve). Ali vječni zakon, da ubistva nema, hoće, da svaki grijeh nosi za sobom pedepsu. Za to ja te pitam, Jele, možeš li s tijem rukama, što su zaklale Nika, . . . zagrlit mu sina?

JELE (sva protrne i zgražanjem nehotice plane). Oh! Ne!...

NAROD (muklo). Ah! . . .

PAROK. Riječ tvoja — osuda tvoja. (Jele vrisne. Snaga je ostavlja. Marc, Kata, Vlaho, ženice — svi su okolo nje i tješe je).

JEDAN MRNAR (uspet na hridi, zaviče). Eno broda!... Pozdravlja svetoga Nikolu! (Čuje se daleko pucanje topa).

NAROD (trči do hridi). Evo ga,... evo! (Svi pozdravljaju rupcima, klobucima. Parok blagosivlje s visine. Pucanje sve to dalje).

JELE (opkoljena i uzdržana od Marije, Vlaha, Kate, Pava, podiže se polako sva preobražena. Velikim pogledom gleda svakoga u lice, kao začudena što je drže). A zašto da ne vidim više nigda svoga sina?... Ubila sam zvijer, a ne oca! (S užasom, ali sve to uzvišenije, gordije). Ko ste vi, da me držite? — On je moj . . . moj . . . u tijelu i duši moj! — Ne vidite li, da sam ga danas sretno povila? . . . (Rve se sa svojom pratnjom). Na se! Na se! — kad prohodi majka! . . . (Sama se penje na hrid, dok je zapadni žar obasjava krvavim odsjevom). Evo me! . . . evo! . . . u tebe! . . . (Na vršku, ugledavši u daljini brod). Ivo! . . . sinko moj! . . . (Velikim vriskom protegnula ruke i ostala za čas kao kip, uzvišena i sama. Još jedan vrisak, i pada mrtva).

NAROD (sletio se oko nje). Jele! . . . Jele! . . . videćeš ga opet. — Jele! . . .

PAROK (prignuo se nad njome. Pauza). Hoće — gôri!... (pokazujući nebo).

SVI (muklo pristrašeno). Ah! mrtva! — (Razne tugaljive grupe).

Zavjesa polako pada.

Dubrovnik 1894—95.

INV. BR. 647

Gjakobini u Dubrovniku I
Ivellio (degl') A., Saggio d' uno studio storico-critico sulla colonia e sul contadinaggio nel territorio di Ragusa . . . . . .
Josip griješni (pjesme) . . . . . .
Kaznačić G. A., Alcune pagine su Ragusa . . . .
Кулишић Dr. Ф., О Меду Пуцићу . . . . . .
„ „ „ Ћиво Буић-Вучићевић (у плат. п.)
Лазаревић Л., Први пут с оцем на јутрење . . .
Liepopili kan. A., Ston u srednjim vijekovima . . .
Ловрић Б., Дугови (драма). У платн. повезу . . .
Љубиша Ст., Утисци и успомене . . . . . .
Milaković D.-Kaznačić G. A., Storia del Montenero .
Милаш еписк. Никодим, Стон . . . . . .
Orlić Dr. Đ., Pitomi Dubrovnik i klimatsko liječenje
Петрановић Д., Доситије Обрадовић . . . . . .
Петров Г. С., Браћа књижевници . . . . . .
Razzi, La storia di Ragusa . . . . . .
Schmalix, Führer durch Ragusa . . . . . .
Spomenica o padu dubrovačke republike . . . . .
Војновић И., Смрт мајке Југовића . . . . . .
Vojnović I., Smrt majke Jugovića . . . . . .
„ „ Smrt majke Jugovića, IV. pj. (lat. i ćir.)
„ „ Imperatrix . . . . . .
„ „ Akordi . . . . . .
„ „ Stari grijesi . . . . . .
„ „ Geranium . . . . . .
„ „ Dubrovačka trilogija . . . . . .
„ „ Gundulićev san . . . . . .
Војновић Dr. Л., Дубровник, једна историчка шетња
. . . . .
ebung . .
ировнику .
. . . . .
zu) . . .
. . . . .

886.2
VOJ.
2
647

»Narodne novine«, Zagreb — (67)
Oznaka za narudžbu: UT-XI/11-8

bv: 231